

PENNINGEN ALS LEIDRAAD VOOR DE GESCHIEDENIS VAN HET KANAAL GENT-TERNEUZEN EN DE GENTSE HAVEN

H. Taymans

DE VOORGESCHIEDENIS

Toen in de zestiende eeuw de Gentse linnenindustrie enorm aan belang won, werd al snel duidelijk dat de stad door haar ligging in het binnenland sterk gehandicapt was ten opzichte van Antwerpen, Vlissingen, Vere, Middelfburg en Arnemuiden die aan de Westerschelde waren gelegen. Na de verzanding van het Zwin was deze waterweg immers uitgegroeid tot de belangrijkste handelsader van de Nederlanden, en Gent had er slechts via een omweg langs Antwerpen verbinding mee.

Daarom dienden de Gents stadsmagistraat bij de landvoogdes Maria van Hongarije, zuster van Karel V, een verzoekschrift in om een kanaal te mogen graven tussen hun stad en de *Papegeule*, een diepe Scheldetong ten noorden van Gent, die was ontstaan na de Sint-Elisabethvloed van 1404. Karel V verleende die toelating op 26 mei 1547, en op twee jaar tijd werd de vaart rechtstreeks naar het meest zuidelijke punt van de Papegeule gegraven. Aangezien dat onbewoond gebied was, bestond daar ook geen risico op inmenging door derden.

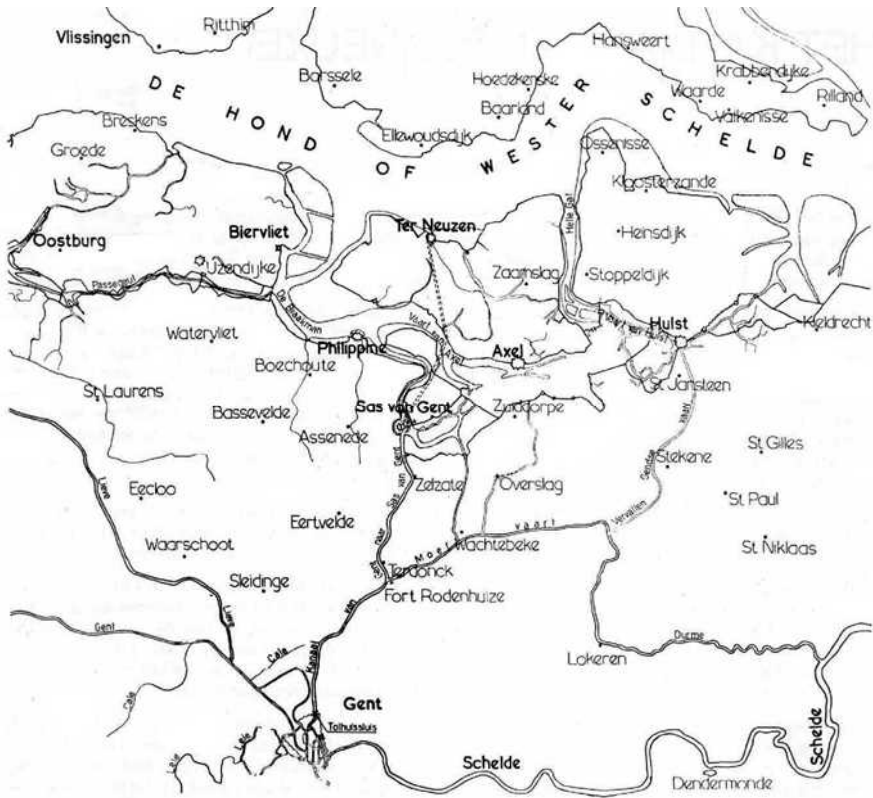
Aanvankelijk was er geen rechtstreekse verbinding met de *Papegeule*, omdat de Graaf Jansdijk die de aangrenzende polders tegen overstromingsgevaar behoevende niet doorbroken mocht worden. Daardoor moesten de goederen over deze dijk van de zeeschepen op binnenvaartuigen overgeslagen worden. Op 13 december 1549 kreeg de stad echter toelating om de dijk te doorsteken met een sas dat het kanaal met de Schelde zou verbinden. Mede door geldgebrek kon het pas op 4 april 1563 in gebruik genomen worden. Errond ontstond weldra Sas van Gent, een kleine versterkte nederzetting van winkeliers, kaaigezellen en arbeiders. Het kanaal en sas stonden onder rechtstreekse jurisdictie van de magistraat van Gent; ze werden daartoe op 8 november 1561 tot leen verheven, met de graaf van Vlaanderen als leenheer en de stad Gent als leenman. Om de waterstand beter te kunnen regelen op de Sassevaart, zoals dit nieuw kanaal nu werd genoemd, werd in 1580 nog de Tolhuissluis gebouwd op de plaats waar ze vanuit de Gentse vestinggrachten vertrok.

Ondanks de sluiting van de Schelde na de Vrede van Munster bleef de Sassevaart tot in het begin van de achttiende eeuw een relatief druk bevaren kanaal. Tengevolge van de economische crisis die Gent dan doormaakte, kende ook de Sassevaart een neergang, en tegen het einde van het *Ancien Régime* was ze totaal verzand en onbruikbaar geworden.

GEDENKPENNINGEN IN VERBAND MET HET KANAAL GENT-TERNEUZEN EN DE GENTSE HAVEN

De opening van het kanaal Gent-Terneuzen (1827)

De verzanding van de Sassevaart en van de aansluitende Scheldetong had de afwatering van de omliggende polders in het gedrang gebracht. In 1822 besloot de regering van het Koninkrijk der Nederlanden dan ook om de Sassevaart uit te baggeren en door te trekken tot in Terneuzen, zodat het overtollige water via die weg afgeleid kon worden. In 1823 vaardigde Willem I echter een besluit uit waarbij werd bepaald dat niet alleen de afwatering moest worden verbeterd, maar dat daarnaast het kanaal ook tot in Gent voor scheepvaart toegankelijk diende te worden gemaakt.

Plan uit 1820 van de Sassevaart met aanduiding traject naar Terneuzen

Na veel problemen van aanbesteding en financiering konden de werken starten op 1 mei 1825, onder de leiding van de hoofdingenieurs Noël en Van Diggelen. De verbreding en verdieping van de oude Sassevaart leverde weinig problemen op, maar de dichting van het Axelse gat door een zeedijk van 630 meter en de bouw van de twee sluizen in Terneuzen brachten wel grote moeilijkheden met zich. Toch kon het kanaal in relatief korte tijd opengesteld worden voor de scheepvaart.

Op 18 en 19 november 1827 vond met grote luister de inhuldiging plaats. Pieter van Doorn, de gouverneur van Oost-Vlaanderen, leidde de plechtigheden in Terneuzen, Sas van Gent en Gent in naam van de koning. De hoogwaardigheidsbekleders maakten de verplaatsing tussen deze steden in versierde boten, die op beide oevers vergezeld werden door een erewacht van Huzaren te paard. Aan het hoofd voer een bark waarop zich de harmonie Sinte Cecilia bevond, evenals de busschietvereniging Utopia die onophoudelijk kanonschoten afvuurde. Er werd overnacht in Sas van Gent, waar 's avonds een groot vuurwerk werd afgestoken. De volgende dag ging de tocht verder richting Gent. Daar vond een uitdeling van brood onder de armen plaats en stonden triomfbogen opgesteld met chronogrammen en passende opschriften (zoals "*Vivat Willem onzen Koning, die de stad zal geven honing*"). Aan de Muide wachtten de Gentse verenigingen en een grote menigte het gezelschap op, dat met 101 kanonschoten werd verwelkomd door de hoofdgilde van Sint Antonius. De festiviteiten omvatten verder nog een receptie, een galavertoning in de grote schouwburg, algemene verlichting, een banket in de Arsenaalzaal van het Gentse stadhuis en een dansfeest in de troonzaal. Voor deze feestelijke gelegenheid werd zowel een herdenkingsmedaille als een stroopenning in goud, zilver en brons uitgegeven.

Op 3 december 1827 kwam het Hamburgse schip *Harmonie* als eerste rechtstreeks langs het kanaal van Terneuzen in Gent aan, met een lading wijn uit Bordeaux. Ter herinnering aan dit heugelijk evenement kreeg zijn kapitein A.H.M. Vitter een zilveren exemplaar van de medaille die ter gelegenheid van de opening van het kanaal was geslagen, plus een som van vijftig gulden.

1. Gedenkpenning, 1827

Vz. Hoofd van Willem I naar links; onder de afsnede van de hals, BRAEMT. F.; rondom, GVILIELMVS I. – BELGARVM REX en een geprofileerde boord.

Kz. De gelauwerde watergod Neptunus staat in driekwart zijaanzicht naar links, met een mantel gedrapeerd over zijn linker bovenarm en rechterdij; hij houdt zijn drietand rechtop in de linkerhand, strekt de rechter uit naar links en steunt met de rechtervoet op de boeg van een Romeins schip; rechts, op de voorgrond, zit een gedrapeerde vrouw (Vlaanderen) met gestrekte benen in driekwart vooraanzicht naar links; ze houdt korenaren in de rechterhand en een hoorn des overvloeds in de vouw van haar linkerarm; rechts van de vrouw, langs de boord, BRAEMT. F.; in de afsnede, REGL OPT. ORDD. FLAND. ORIENT. / ET ZELAND. CUM. SENAT. GAND. / GRATI; bovenaan, langs de boord, FLUVIIS. EXUNDANTIBUS. NAVIBUS-QUE. NOVA. IN. – OCEANUM. VIA. MDCCCXXVII.; rondom, een geprofileerde boord.

Rond.

Goud – 7 exemplaren.

Zilver – 65 exemplaren.

Koper – 300 exemplaren – 45,9 mm Ø.

Graveur: J.-P. Braemt.

J. L. GUIOTH, *Liste des Médailles ...*, p. 114, nr. 150.

J. L. GUIOTH, *Graveurs en Médailles ...*, p. 204, nr. 29.

J. DIRKS, *Nieuwe reeks, derde deel, 1e stuk, nr. 297.*

P. CLAEYS, p. 118-119.

A. DU MONCEAU DE BERGENDAEL, nr. I. A. 14.

A. ELOY, ... , nr. C14.2.

A. J. LANSEN, nr. 2.

De vertaling van de Latijnse tekst op de keerzijde van de medaille luidt "Voor de overstromende vloed en voor de schepen werd een nieuwe weg naar de oceaan geopend in 1827" (rondom) en "Aan de beste koning, de dankbare Staten van Oost-Vlaanderen en Zeeland en de Raad van Gent" (in de afsnede). Guioth vermeldt het bestaan van koperen naslagen op een dikker muntplaatje.

2. Strooiopenning, 1827

Vz. Vijf waaievormig geplaatste korenaren; eronder, een ster tussen een Mercuriusstaf als symbool van de handel (links) en een spade als symbool van de landbouw (rechts); bovenaan, langs de rand, LANDBOUW EN KOOPHANDEL; rondom, een getande boord.

Kz. KANAAL / VAN / NEUZEN OP GENT / GEOPEND / DEN XVIII NOV: / MDCCCXXVII / ; dit opschrift wordt omgeven door een krans van twee lauriertakken, die onderaan door een bloem samengehouden worden; bovenaan, tussen de uiteinden van de krans, eenzelfde bloem; rondom, een getande boord.

Rond.

Goud.

Zilver ^{1/} – 21,7 mm Ø.

Koper – 21,7 mm Ø.

Graveur: J.-P. Braemt.

J. L. GUIOTH, *Liste des Médailles ...*, p. 115, nr. 151.

J. L. GUIOTH, *Graveurs en Médailles ...*, p. 205, nr. 31.

J. DIRKS, Nieuwe reeks, derde deel, 1e stuk, nr. 298.

P. CLAEYS, p. 119.

A. DU MONCEAU DE BERGENDAEL, nr. I. A. 12.

A. ELOY, ... , nr. C15.2.

– , *Médaille et Industrie ...*, nr. 43.

Inhuldiging van het Handelsdok door Willem I (1829)

Na het openstellen van het kanaal werkte Gent aan de noodzakelijke infrastructuur voor de uitbouw van zijn haven. Er werd een dok gegraven van 1.700 meter lang, 60 meter breed en 4,20 meter diep, met drie stenen loskaaien op zijn linkeroever. Het stond in verbinding met de Schelde en de Leie, zodat met het kanaal een niveaunderschil diende overbrugd te worden. Daartoe bouwde de Staat aan de Muide een sluis met een lengte van 55 meter en een breedte van 12 meter.

In de lente van 1829 maakte Willem I een lange rondreis door de zuidelijke provincies van zijn koninkrijk. Op 27 mei vertrok hij vanuit Brussel, waarna hij onder meer Antwerpen (27 en 28 mei), Gent (29 tot 31 mei), Brugge (1 en 2 juni), Kortrijk (4 juni), Doornik (12 juni), Bergen (13 en 14 juni), Charleroi (15 juni), Namen (16 juni), Luik en omgeving (22 tot 24 juni) en Maastricht (26 juni) aandeed, om uiteindelijk op 28 juni terug te keren naar 's Hertogenbosch ^{2/}. Na zijn vertrek uit Antwerpen op 28 mei bezocht de koning Vlissingen, bracht de nacht door op zijn jacht en inspecteerde de volgende morgen de verschillende waterwerken te Terneuzen. Via het kanaal reisde Willem verder naar Gent, waar hij omstreeks 13 uur werd verwelkomd met salvo's van de Sint Antoniusgilde. Nadat het nieuw dok in zijn aanwezigheid plechtig werd ingehuldigd, deed hij zijn blijde intrede in de stad (29 tot 31 mei). Tijdens zijn verblijf bezocht de vorst onder meer de Aula van de door hem opgerichte universiteit en het kunstkabinet van d'Huyvetter ^{3/}.

Bij dit bezoek van Willem I aan Gent werden twee penningen uitgegeven, die echter geen enkele allusie maken op de inhuldiging van het Handelsdok.

In een privé-verzameling bevindt zich echter een tinnen afgietsel van de keerzijde van de gedenkpenning voor de opening van het kanaal in 1827 (nr. 1), dat op de effen achterkant voorzien is van de naam J.P. De Nayere en het jaartal 1829.

Deze Jacques-Pierre De Nayere (Gent, 5 september 1781 – 5 februari 1834) was loodgieter te Gent en een gepassioneerd verzamelaar van munten en penningen, waarbij vooral de jetons van de Nederlanden en de 18^e-eeuwse medailles zijn voorliefde genoten. Na zijn dood werd zijn verzameling verkocht voor het enorme bedrag van 38.000 goudfrank. Voor zijn beroep als loodgieter stuurde hij geen folders naar zijn klanten maar loden penningen met daarop zijn gegevens ⁴. Hij is echter vooral bekend gebleven door de grote medailles die hij liet gieten met de bomscherven van de belegering van Antwerpen in 1832.

De Nayere was orangist en heeft, waarschijnlijk op eigen houtje, dit afgietsel vervaardigd om de inhuldiging van het Handelsdok door Willem I in metaal te vereeuwigen.

3. Gedenkpenning, 1829

Vz. Zoals de keerzijde van nr. 1.

Kz. *Effen, met J.P. De Nayere / JS29 ingegraveerd.*

Rond.

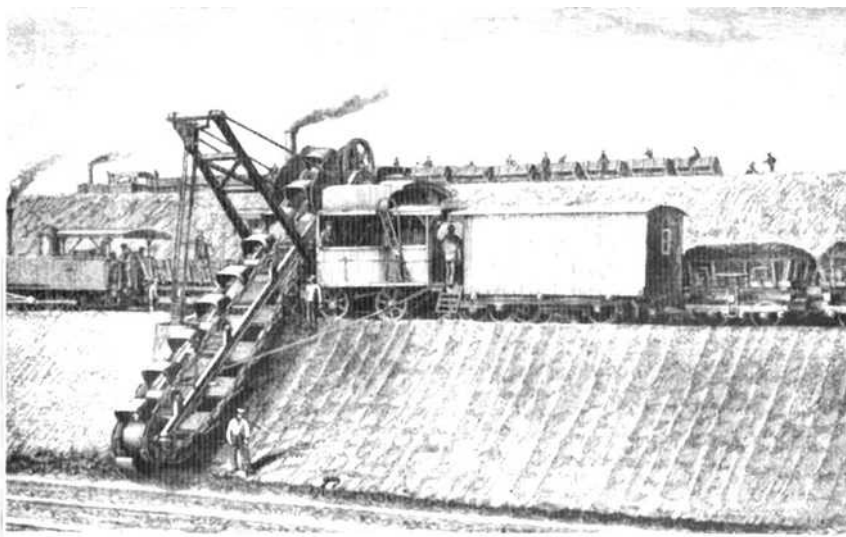
Tin – 46,3 mm Ø.

Graveur: J. Braemt.

Inhuldiging van het nieuw kanaalgedeelte in Zelzate (1879)

De Belgische onafhankelijkheid zette een domper op de Gentse havenactiviteit, want het kanaal Gent-Terneuzen werd reeds in oktober 1830 door de Nederlanders afgesloten. Pas na het Verdrag der XXIV artikelen in 1839 kon de scheepvaart hernomen worden. Na de afkoop van de Scheldetol in 1863 nam het aantal en de tonnenmaat van de schepen die van het kanaal gebruik maakten snel toe, zodat een verruiming ervan dringend noodzakelijk

werd. Met de modernste graaf- en baggermachines werd tussen 1874 en 1885 het ganse traject van wal tot wal op een breedte gebracht van 68 meter, met een diepgang van 6,5 meter. Bovendien werd in Zelzate over een afstand van 4 km een volledig nieuw kanaalgedeelte gegraven om een hinderlijke bocht af te snijden, en in Sas van Gent kwam er een nieuwe kanaal-arm met een sluis van 12 meter breed en 110 meter lang.

Tekening van de graafmachine van de firma Couvreur & Hersent

Het nieuw gedeelte van het kanaal tussen Zelzate en de Nederlandse grens werd gerealiseerd door de aannemers Couvreur & Hersent. Op maandag 2 juni 1879, tweede Sinksendag, kon het ingehuldigd worden door de Provinciegouverneur van Oost-Vlaanderen. Deze Gouverneur reisde met het jacht van industrieel Jules de Hemptinne naar Zelzate, waar hij werd opgewacht door de andere genodigden, muziekverenigingen en leden van de Handels- en Nijverheidskring van Gent die met een speciaal ingelegde trein waren gekomen. De stoet begaf zich naar het gemeentehuis, waar de officiële ontvangst plaatsvond. Onmiddellijk daarna startten de wedstrijden van het regattafeest dat door de *Gentsche Vaartclub* werd ingericht. Om 17 uur voeren drie met vlaggen en wimpels versierde Engelse stoomschepen door het nieuwe gedeelte. Ze werden gevolgd door verscheidene jachten van Gentse vooraanstaanden, die de terugweg naar Gent ondernamen ^{5/}.

4. Gedenkpenning, aangeboden door Couvreur & Hersent 1879

Vz. Hoofd van koning Leopold II naar links; onder de afsnede van de hals, P. HART; rondom, LEOPOLD II ROI – DES BELGES en een brede geprofileerde boord met een dikke cirkel van radiale streepjes langs de binnenste rand.

Kz. INAUGURATION / DE LA / NOUVELLE SECTION / DU / CANAL MARI-TIME / DE / GAND À TERNEUZEN / — / SELZAETE / LE 2 JUI 1879; rondom, ❖ SOUVENIR OFFERT PAR MM. COUVREUX & HERSENT. ENTREPRENEURS ; rondom, een parelcirkel, een dikke cirkel van radiale streepjes en een geprofileerde boord.

Rond.

Verzilverd koper – 6 exemplaren.

Koper – 59,0 mm Ø.

Graveur: Hart.

P. CLAEYS, p. 311-312.

Aan de kapiteins van de drie Engelse stoomschepen werd een versierde kader overhandigd met de naam van hun schip en twee verzilverde exemplaren van deze herdenkingsmedaille.

Inhoudiging van de nieuwe zeevaartinrichtingen (1881)

In Gent zelf werd koortsachtig gewerkt aan de uitbreiding van de haveninstallaties. In 1880 werd tussen de Stad en de Staat een overeenkomst gesloten, waarbij de Staat het op zich nam om de Muidesluis te vervangen door de Tolhuis- en de De Pauwsluis. Hierdoor werd het Handelsdok rechtstreeks verbonden met het kanaal. De aannemers Willems en Casse werden aangeduid om de werken uit te voeren; deze moesten in 1884 voltooid zijn. De stad zelf liet ten noorden van het Handelsdok een afzonderlijk Houtdok graven van 125 op 260 meter, waarvan de rechteroever van een kaaimuur werd voorzien.

Op 5 september 1881 bezocht Leopold II Gent in het kader van de feesten ter gelegenheid van de vijftigste verjaardag van de Dynastie. Kort na de middag kwam de koninklijke trein in Gent aan. De vorst was vergezeld van zijn dochtertje Clémentine en van een aantal ministers. Een talrijke stoet van studenten en 230 verenigingen begeleidden het hoge gezelschap van het Zuidstation naar de Voorhaven, waar de koning het Houtdok inhuldigde. Op het water was een botenschouw voorzien.

Het handelsdok in 1881

De Stad liet voor deze gelegenheid een koperen medaille slaan, die aan alle prominenten en deelnemende verenigingen overhandigd werd en die was ontworpen door de Gentse medailleur Victor Lemaire. Leopold II ontving een exemplaar in zilver. De voorzijde ervan, met een weergave van de Gentse maagd, werd vanaf dan door het stadsbestuur veelvuldig gebruikt voor de penningen die ze bij allerlei gebeurtenissen en huldigingen uitreikte ^{6/}.

5. Stedelijke gedenkpenning, 1881

Vz. De Gentse maagd, met lang haar, een muurkroon en een lang kleed met korte pofmouwen, zit in driekwart vooraanzicht naar links op een grasveld; in haar geheven rechterhand houdt ze een speer waaraan een lange omkrullende wimpel met het opschrift S.P.Q.G. is bevestigd; haar linkerarm rust op een groot schild met het wapen van Gent; links van haar leunt een leeuw met zijn voorpoten en kop op haar rechterdij; rechts van het schild bevinden zich een wereldbol, boeken, een inktpot en een lauwerkrans; op de achtergrond staat een afsluiting van verticale puntige planken, waarboven rechts twee rokende fabrieksschouwen en de torens van de Sint Baafs-kathedraal en van het Belfort uitsteken; rechts, onder de afsnede van het grasveld, LEMAIRE; rondom, een geprofileerde boord.

Kz. STAD GENT / — / LEOPOLD II / HULDIGT / DE ZEEVAART-INRICHTINGEN / IN / — / 5 SEPTEMBER / 1881; rondom, een parelcirkel, 50STE VERJARING DER STICHTING VAN HET KONINKLIJK STAMHUIS en een geprofileerde boord.

Rond.

Zilver — 1 exemplaar.

Verzilverd koper — 50,7 mm Ø.

Koper — 50,5 mm Ø — 300 exemplaren.

Graveur: Victor Lemaire.

P. CLAEYS, p. 323.

A. DU MONCEAU DE BERGENDAEL, nr. I. B., 1881, 46.

A. ELOY, ... , nr. C30.2.

Er bestaan ook latere afgietsels in gietijzer. De ponsoen van de Gentse maagd bevindt zich in de verzameling van het Gentse Stads museum, STAM (Bijloke-collectie, inventaris nr. 14127), evenals de matrijs van de keerzijde (Bijloke-collectie, inventaris nr. NA2005-2-83).

Victor Lemaire ontwierp ter gelegenheid van dezelfde gebeurtenis nog een grotere en volledig anders opgevatte medaille, waarvan de opdrachtgever onbekend is. Deze komt veel minder vaak voor, waaruit men kan besluiten dat ze slechts aan een gering aantal begunstigen werd uitgereikt.

6. Herdenkingspenning van groot formaat, 1881

Vz. Links zit een gedrapeerde vrouw, met een muurkroon (de maagd van Gent) in driekwart zijaanzicht naar rechts; haar rechterarm rust op een ovaal schild met het wapen van Gent; rechts van haar staat een gedrapeerde vrouw (België), met een diadeem, in vooraanzicht; ze houdt een staf die uitloopt op een naar links klimmende leeuw in de geheven rechterhand en houdt de uitgestrekte linker boven een leeuw die rechts aan haar zijde naar voren stapt; uiterst links, een baal, een tandwiel en een fabriek tussen bomen; uiterst rechts een hoorn des overvloeds op de voorgrond en de masten van twee schepen achter een rij bomen; in de afsnede, l881; rondom, een cirkel, ♣ LA VILLE DE GAND DOTÉE D' ÉTABLISSEMENTS MARITIMES NOUVEAUX en een geprofileerd boord.

Kz. Zicht op de haven in vogelperspectief; in de afsnede, links langs de rand, LEMAIRE; rondom, een geprofileerde boord.

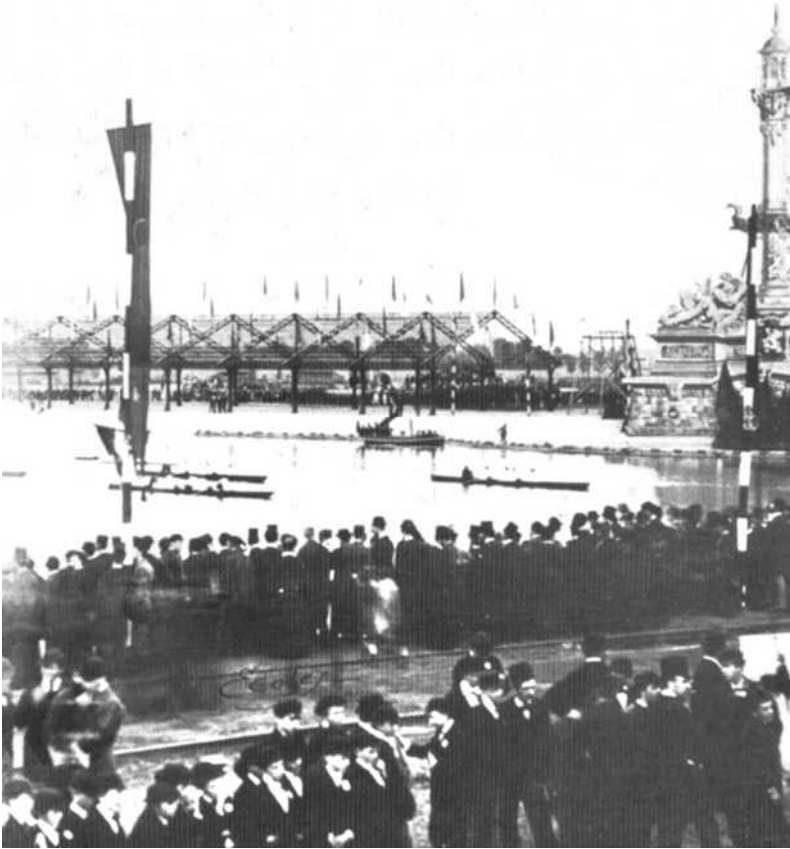
Rond.

Koper – 59,5 mm Ø.

Graveur: Victor Lemaire.

A. ELOY, ... , nr. C31.2.

– , *Médaille et Industrie...* , nr. 116.

Inhuldiging van het houtdok in 1881

Eerste-steenlegging van de kaaimuren van de voorhaven (1882)

Naast de aanleg van de twee nieuwe sluizen stond de Staat bovendien in voor het graven van een voorhaven met een breedte van 80 tot 100 meter en een lengte van 1.096 meter. Een kaaimuur van 1.036 meter op de rechteroever zou een diepgang van 7,5 meter toelaten. Op de linkeroever werden twee droogdokken gepland.

Op 11 juni 1882 werd de eerste steen van de kaaimuren gelegd. Op 2 juni had de gemeenteraad een bijzonder krediet van 3.000 frank gestemd om de er mee gepaard gaande feesten te bekostigen⁷. Om 15.30 uur, na een banket op het stadhuis, trok een stoet van hoogwaardigheidsbekleders en van 93 Gentse verenigingen met hun vaandel van de Korenmarkt naar de voorhaven aan de Muide. Daar aangekomen schetste burgemeester H. Lippens de geschiedenis van de Gentse haven, waarna Minister van Binnenlandse Zaken Rolin-Jacquemyns het belang van het kanaal Gent-Terneuzen toelichtte. Vervolgens werd, in een werkkamer die met kettingen aan een vlot-

tende stelling hing, de eerste steen ingemetseld. Hij bevatte zoals gebruikelijk een oorkonde en de muntstukken van dat jaar.

De penning die het stadsbestuur uitgaf om deze gebeurtenis te vereeuwigen had dezelfde voorzijde als de penning die het jaar voordien door Victor Lemaire was ontworpen voor de inhuldiging van het Houtdok. Er werden 150 exemplaren besteld aan 2 frank per stuk. De totale kostprijs, met inbegrip van de stempels, bedroeg 340 frank.

7. Stedelijke gedenkpenning, 1882

Vz. Zoals van nr. 5.

Kz. HEDEN / 11 JUNI 1882 / WERD GELEGD / DE EERSTE STEEN DER / KAAIMUREN / VAN / DE VOORHAVEN; rondom, een parelcirkel, ZEEVAART-INRICHTINGEN DER STAD GENT en een geprofileerde boord.

Rond.

Koper – 50,7 mm Ø – 150 exemplaren.

Graveur: Victor Lemaire.

P. CLAEYS, p. 327.

A. ELOY, ... , nr. C32.2.

Een week na deze eerste-steenlegging vergastte de vooraanstaande Gentse ondernemer en filantroop Charles Verbessem de leden van de elitaire Brusselsese vereniging *Le Royal Waterzoei de Bruxelles* op een gastronomisch diner in het statig herenhuis dat hij betrok op het nummer 36 van de Dierentuindreef. Dit was in dit gezelschap van gefortuneerde levensgenieters de reglementair voorgeschreven proef om opgenomen te kunnen worden in de selecte kring van ereleden. Blijkbaar slaagde hij met grote onderscheiding, want de leden oordeelden – refererend naar de eerste-steenlegging van de kaaimuren de week voordien – dat ze de tweede steen op waardige wijze hadden gelegd. Het echtpaar Verbessem werd zelfs geëerd met de volgende penning:

8. Huldepenny van *Le Waterzoei de Bruxelles* aan het echtpaar Verbessem, 1882

Vz. De aartsengel Michael, met kuras en gespreide vleugels, staat met beide voeten op een op zijn rug liggende duivel; hij doorboort diens borst met een lans die op een kruis eindigt; onder de duivel, EIP; het veld is gevuld met kruisjes die afwisselen met bolletjes; rondom, een parelcirkel, INSTALLATIONS MARITIMES DE GAND. (bovenaan) / POSE DE LA 2^{IE}ME PIERRE (onderaan, op een banderol met omgekeerde uiteinden) en een geprofileerde boord; de omschriften zijn ingegraveerd.

Kz. Centraal, op een ronde schijf, HOMMAGE / DE / RECONNAISSANCE / LE WATERZOEI / DE BRUXELLES / À / M^R & M^E VERBESSEM / LE 19 JUIN / 1882; de eerste en de laatste regel volgen de boord van de schijf; deze is omgeven door een krans van twee lauriertakken die onderaan door middel van een lint zijn samengebonden; rondom, een geprofileerde boord.

Rond.

Verguld zilver – 50,5 mm Ø.

H. TAYMANS, *Enkele numismatische herinneringen...*, p. 157-158.

Voor de voorzijde van deze penny werd gebruik gemaakt van een matrijs die door Edouard Hoppe^{8/} werd gegraveerd ter gelegenheid van de vijftigste verjaardag van de Belgische dynastie in 1882. Het oorspronkelijk opschrift werd verwijderd en vervangen door de nieuwe ingegraveerde tekst.

Ontvangst van het eerste grote stoomschip in de Gentse haven (1885)

De nieuwe kanaalarm met sluis in Sas van Gent, die op 1 september 1885 voor de scheepvaart werd opengesteld, maakte de Gentse haven ook toegankelijk voor de grotere oceanstomers. De Engelse *Watlington* (2.000 ton, 84 meter lang, 11 meter breed en in 1882 in West-Hartlepool gebouwd in opdracht van R. Ropner & Cie) was het eerste schip van deze categorie dat in Gent aanmeerde. Het was door tussenkomst van scheepsmakelaar Karel

Mestdagh op 24 oktober onder bevel van kapitein Frederick Davies vertrokken uit de haven van West-Point, Virginia (USA), met een lading van 5.350 balen katoen die bestemd waren voor de Gentse firma Ed. Joski.

De *Watlington* werd op 12 november om 15 uur verwelkomd met kanonschoten, terwijl op het Belfort de beiaard speelde en Klokke Roeland werd geluid. Het college van burgemeester en schepenen en andere hooggeplaatsten werden om 16 uur aan boord ontvangen. Na toespraken van Burgemeester Lippens en de heer Mestdagh en een dankwoord van kapitein Davies overhandigde de burgemeester een herdenkingsmedaille in verguld zilver aan Davies, Ropner, Mestdagh, Joski en de havenkapitein, terwijl andere aanwezigen een koperen exemplaar ontvingen⁹⁷. Daarna werd de door het college aangeboden vlag gehesen (een Belgische driekleur met het wapen van Gent in het centrum) en begon de firma Geernaert, onder luide toejuichingen van het talrijk opgekomen publiek, met het lossen van de lading. Burgemeester Lippens zette eigenhandig de stoomkraan in werking om de eerste baal katoen te hissen.

9. Stedelijke gedenkpenning, 1885

Vz. Zoals van nr. 5.

Kz. LA VILLE DE / GAND / REÇOIT DANS SON PORT / LE PREMIER STEAMER / VENANT DIRECTEMENT D'AMÉRIQUE / AVEC / UN PLEIN CHARGEMENT / DE / COTON; rondom, een parelcirkel, STEAMER ANGLAIS "WATLINGTON," CAP.^{NE} FREDERICK DAVIES (bovenaan) / ♣ NOVEMBRE 1885 ♣ (onderaan) en een geprofileerde boord.

Rond.

Verguld zilver – 5 exemplaren.

Koper – 50,5 mm Ø.

Graveur: Victor Lemaire.

P. CLAEYS, p. 342.

A. ELOY, ... , nr. C34.

De matrijs van de keerzijde bevindt zich in de verzameling van het Gentse Stedsmuseum, STAM (Bijlokecollectie inv. nr. N.A2005-2-67).

Inhoudiging van de droogdokken (1892)

De bouw van de al in 1880 geplande droogdokken op de linkeroever van de voorhaven liep zodanig veel vertraging op, dat ze slechts op 8 juni 1892 door de aannemer konden opgeleverd worden aan het stadsbestuur. Het eerste schip dat er zijn opwachting maakte was de Engelse driemaster *Endymion*, die eind mei 1892 in de haven was toegekomen. Het schip had met zijn lading salpeter Kaap Hoorn gerond, en was dringend aan onderhoud toe omdat de ijzeren romp volhing met modder en kleine schelpdieren. Een schoonmaak- en verfbeurt moesten haar beschermen tegen roest^{10/}.

Bij het binnenvaren in de droogdokken op 17 juni hadden kapitein John Booth en scheepsmakelaar E. Minne het stadsbestuur en de pers uitgenodigd. Het gezelschap voer mee van de losplaats aan de oude gas-fabriek naar de nieuwe droogdokken, terwijl in het bevlagde Belfort Klokke Roeland luidde en de beiaard speelde. Het stadsbestuur had voor een herdenkingsmedaille gezorgd en bood champagne aan. De kapitein, die geheelonthouder was, weigerde beleefd een glas mee te drinken. De eigenaar van de *Endymion* had 600 frank toegangstaks moeten betalen aan het stadsbestuur en nog eens 1.400 frank voor de opknapbeurt van zijn schip^{11/}.

10. Stedelijke gedenkpenning, 1892

Vz. Zoals van nr. 5.

Kz. CE JOURD'HUI / 17 JUIN 1892 / FURENT INAUGURÉES / LES CALES SÈCHES / PAR L'ENTRÉE DE / LA BARQUE ANGLAISE / ENDYMION / CAP. JOHN. B. BOOTH / —; rondom, een cirkel, VILLE DE GAND (bovenaan) / ✪ INSTALLATIONS MARITIMES ✪ (onderaan) en een geprofileerde boord.

Rond.

Koper – 50,6 mm Ø.

Graveur: Victor Lemaire.

P. CLAEYS, p. 367.

A. ELOY, ... , nr. C41.

Vijfentwintigjarig jubileum van kapitein Lumley (1899)

Op maandag 11 december 1899 werd kapitein Lumley, bevelvoerder van *de Sea Gull*, gehuldigd door het Gentse stadsbestuur omdat hij gedurende vijfentwintig jaar ononderbroken de wekelijkse scheepvaartverbinding tussen Londen en Gent had verzekerd. Daarbij werd hem een gouden of vergulde medaille overhandigd. Zijn rederij Leach and Co uit Londen en de makelaars Louis De Brabant, D. Willems, G. Reyniers en L. Minne kregen elk een zilveren exemplaar ^{12/}.

De Sea Gull legt aan te Gent

11. Stedelijke gedenkpenning, 1899

Vz. Zoals van nr. 5.

Kz. Een naar links klimmend leeuwje met erboven, langs de boord, PORT DE GAND; eronder, LA VILLE DE GAND / AU CAPITAINE LUMLEY JUBILAIRE / DE 25 ANNÉES ININTERROMPUES DE SERVICE / RÉGULIER HEBDOMADAIRE DE NAVIGATION / ENTRE GAND ET LONDRES / S. S. SEA GULL / ARMATEURS: LEACH AND Co. LONDRES / COURTIER: / LOUIS DE BRABANT GAND / D. WILLEMS · G REYNIERS / L. MINNE / II DÉCEMBRE 1899 (de laatste regel volgt de rand); rondom, een geprofileerde boord.

Rond.

Goud of verguld zilver – 1 exemplaar

Zilver – 5 exemplaren.

Koper – ca. 50 mm Ø.

Graveur: Victor Lemaire.

A. DU MONCEAU DE BERGENDAEL, nr. I. B., 1899, 12.

De matrijs van de keerzijde bevindt zich in de verzameling van het Gentse Stadmuseum, STAM (Bijlokecollectie inv. nr. N.A2005-2-88).

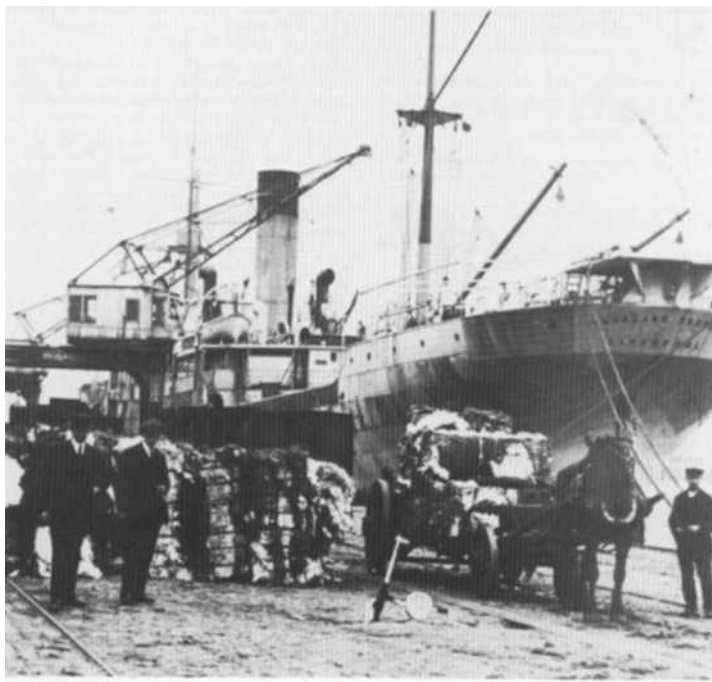

Keerzijdematrijs van de penning voor Kapitein Lumley

Opening van de eerste regelmatige scheepvaartlijn tussen Amerika en de haven van Gent (1908)

De Belgisch-Nederlandse overeenkomst van 29 mei 1895, aangevuld door die van 8 maart 1902, voorzag zowel in Terneuzen als in Sas van Gent in de aanleg van een nieuwe kanaalarm met een schutsluis voor schepen tot 10.000 ton en in de uitdieping van het kanaal tot een toegelaten scheepsdiepgang van 8 meter. Reeds in november 1908 kon de nieuwe zeesluis in Terneuzen voorlopig in gebruik worden genomen.

Het eerste groot schip dat door de nieuwe sluis versast werd, was de *Ganda* van de rederij *Ghent Lloyd*^{13/} die op 23 november de Gentse haven binnenvoer. Twee dagen nadien volgde de *Thurland Castle*. Dit schip van de *Castle Line*, eigendom van de rederij *James Chambers & Cie*, opende hiermee de regelmatige lijn vanuit Galveston, Texas (USA) naar Gent. Via deze nieuwe, aanvankelijk maandelijkse verbinding, werd hout, graan en fosfaat aangevoerd, maar ze was vooral belangrijk voor de rechtstreekse import van katoen uit Louisiana. Die geschiedde tot dan toe grotendeels over Antwerpen, Rotterdam en Le Havre.

Het katoen wordt gelost uit de Thurland Castle

Bij het aanmeren van de *Thurland Castle* op 25 november bood Jean de Hemptinne, de voorzitter van de Belgische Katoenvereniging aan een zestigtal genodigden een lunch aan om de inhuldiging van de lijn Galveston-Gent

te vieren. Er werden talrijke heildronken uitgebracht en voorzitter de Smet de Naeyer van de Vereniging voor Zeevaartbelangen, de Oost-Vlaamse gouverneur de Kerckhove d'Exaerde en reder Chambers hielden een redevoering. De Gentse burgemeester had zich laten vervangen door schepen De Ridder, die namens het stadsbestuur een herdenkingsmedaille uitreikte aan de genodigden ^{14/}. De volgende dagen kon de *Thurland Castle* ook door het grote publiek worden bezocht, en verscheidene schoolklassen maakten van deze gelegenheid gebruik.

12. Stedelijke gedenkpenning, 1908

Vz. Zoals van nr. 5.

Kz. CRÉATION / DE LA / PREMIÈRE LIGNE RÉGULIÈRE / DE NAVIGATION / ENTRE / L'AMÉRIQUE & LE PORT DE GAND / NOVEMBRE 1908 / LA VILLE DE GAND (de eerste regel gebogen); rondom, een geprofileerde boord.

Rond.

Koper – 50,1 mm Ø.

Graveur: Victor Lemaire.

De matrijs van de keerzijde bevindt zich in de verzameling van het Gentse Stadsmuseum, STAM (Bijlokecollectie inv. nr. N.A2005-2-96).

Ontvangst van de *Queen Victoria* in de Gentse haven (1909)

Na een reis van 90 dagen kwam de grote driemaster *Queen Victoria* op 27 maart 1909 vanuit Chili in de Gentse haven aan. Hij was geladen met 9.600 ton nitraat en kon, dank zij de vergroting van de sluis in Terneuzen, rechtstreeks en zonder te lichten naar Gent varen. Deze primeur was een heugelijke gebeurtenis voor de Gentse haven, en het stadsbestuur organiseerde dan ook op maandag 5 april om 11 uur een ontvangst op het stadhuis. Gemeenteraadslid E. Anseele, de Chileense consul Ad. Brasseur, kapitein Backer van de *Queen Victoria* en Fierens van de Handels- en Nijverheidskring voerden het woord. Daarna overhandigde Anseele aan kapitein Backer een herdenkingsmedaille en een scheepsvlag met de Belgische en Gentse

kleuren. Ook de Engelse reder Black, de Antwerpse bevrachter De Wilde en Minne van het *Agence Maritime* ontvingen een penning. Tot slot werd het glas geheven op de gezondheid van de gezagvoerder en de reder van de *Queen Victoria* en op de voortdurende bloei van de Gentse haveninrichtingen^{15/}. De kapitein nodigde op zijn beurt een delegatie van het stadsbestuur en voorzitter Cooreman van de Kamer van Volksvertegenwoordigers uit voor een tegenbezoek op zijn driemaster de volgende dag, wat met veel enthousiasme werd aangenomen^{16/}.

13. Stedelijke gedenkpenning, 1909

Vz. Zoals van nr. 5.

Kz. 27 MARS 1909 / ENTRÉE DIRECTE / DANS LE PORT DE / GAND / DU TROIS MATS / QUEEN VICTORIA / (TONN: 2660. TIR: 22 PIEDS) / VENANT DU CHILI / LA VILLE DE GAND (de eerste regel gebogen); rondom, een geprofileerde boord.

Rond.

Koper – 50,1 mm Ø.

Graveur: Victor Lemaire.

A. ELOY, ... , nr. C67.

De matrijs van de keerzijde bevindt zich in de verzameling van het Gentse Stadsmuseum, STAM (Bijlokecollectie inv. nr. N.A2005-2-97).

Ontvangst van de *Bruxellia* in de Gentse haven (1909)

De rederij *Ghent Lloyd* was in 1902 gesticht door de gebroeders Nolson, en startte met één enkele boot van slechts 800 ton. Mede door de uitbouw van de Gentse haven en van het kanaal ging het deze firma dermate voor de wind dat ze haar vloot snel kon uitbreiden. Een bestelling van vijf nieuwe stoomboten werd in 1909 afgerond door de levering van de *Bruxellia*. Daardoor beschikte de rederij over een vloot van twaalf schepen, met een kader van 42 officieren (het eerste schip van deze bestelling was de *Ganda*, die op 23 november 1908 als eerste door de nieuwe zeesluis in Terneuzen versast werd).

Toen de *Bruxellia* op 11 oktober 1909 in de haven van Gent aanmeerde met een lading hout uit Sint Petersburg, werden haar reders en officieren om 9.30 uur door het bestuur van de *Yacht Club Gand* in hun lokaal op het schiereiland in Langerbrugge ontvangen ^{17/}. Om 15 uur volgde een receptie in de raadszaal van het Gentse stadhuis, waar de modellen van acht schepen van de rederij tentoongesteld stonden (van de *Ganda*, *Brugia*, *Bruxellia*, *Flandria*, *Legia*, *Russia*, *Dania* en *Belgica*). Na toespraken van voorzitter Groverman van de *Yacht Club Gand*, voorzitter Maurice de Smet de Naeyer van de Bond der Zeevaartbelangen, dienstdoend burgemeester Siffer en schepen van handel E. Anseele, overhandigde deze laatste een penning in goud of verguld zilver aan de gebroeders Nolson en aan kapitein Van Quickelberge van de *Bruxellia*. Deze laatste mocht ook een scheeps-vlag in ontvangst nemen die uitgevoerd was in rood en blauw (de kleuren van de firma), omzoomd met wit en zwart (de Gentse kleuren) en bekroond met de Gentse leeuw ^{18/}.

De *Ghent Lloyd* nodigde de prominenten uit voor een tegenbezoek op de *Bruxellia*, dat op dinsdag 19 oktober doorging. Daarna zette het schip koers naar Riga.

14. Stedelijke gedenkpenning, 1909

Vz. Zoals van nr. 5.

Kz. →•← / BRUXELLIA / OCTOBER / 1909 ; rondom, GENT AAN GHENT LLOYD (bovenaan) / • GAND AU GHENT LLOYD • (onderaan) en een geprofileerde boord.

Rond.

Goud of verguld zilver – 3 exemplaren.

Koper – 50,1 mm Ø.

Graveur: Victor Lemaire.

A. ELOY, ... , nr. C72.2.

De matrijs van de keerzijde bevindt zich in de verzameling van het Gentse Stedsmuseum, STAM (Bijlokecollectie inv. nr. N.A2005-2-100).

Ontvangst in de Gentse haven van het miljoenste ton in één en hetzelfde jaar (1911)

Burgemeester Braun kon in de gemeenteraadszitting van 27 december 1911 fier aankondigen dat de Gentse haven tijdens het aflopend jaar voor het eerst een miljoen ton goederen had verwerkt. De Duitse stoomboot *Föhr*, met kapitein Dubberke als gezagvoerder, had voor deze primeur gezorgd door op Kerstdag de haven binnen te lopen met een lading houten planken uit Wiborg. Ze waren bestemd voor de Doornikse houthandelaar Dapsens, die in onze haven zijn stapelplaatsen had. Daarop besliste de gemeenteraad om aan de scheepskapitein een "gouden" herinneringsmedaille en een erepaviljoen te overhandigen ^{19/}. Op donderdag 4 januari 1912 werd een delegatie van het Gentse stads-bestuur en van de havendienst op de middag ontvangen aan boord van het volledig bevlagde stoomschip, dat aange-meerd lag aan het kleine dok rechtover het stapelhuis. Na de gebruikelijke toespraken overhandigde schepen E. Anseele de penning en de scheepsvlag aan kapitein Dubberke. De vlag – met de rode initialen ER van de rederij en het wapen van Gent op een witte achtergrond – werd onmiddellijk in de grote mast gehesen, waarna het glas werd geheven op de voorspoed van de haven en van het schip ^{20/}.

15. Stedelijke gedenkpenning, 1911

Vz. Zoals van nr. 5.

Kz. LA VILLE DE GAND / AU / CAPITAINE / DUBBERKE / DU S.S. ALLEMAND "FÖHR," / — . — / ENTRÉE AU PORT DE LA / MILLIONIÈME TONNE DU / 1ER JANVIER AU / 25 DÉCEMBRE / 1911 (de eerste regel gebogen); rondom, een geprofileerde boord.

Rond.

Goud of verguld zilver – 1 exemplaar.

Koper – 50,2 mm Ø.

Graveur: Victor Lemaire.

A. DU MONCEAU DE BERGENDAEL, nr. I. B., 1911, 36.

A. ELOY, ... , nr. C73.

De matrijs van de keerzijde bevindt zich in de verzameling van het Gentse Stadsmuseum, STAM (Bijlokecollectie inv. nr. N.A2005-2-103).

Voltooiing van de havenwerken (1913)

De nieuwe zeesluis in Terneuzen, die reeds in 1908 voorlopig was opengesteld, werd op 15 februari 1910 in het bijzijn van koningin Wilhelmina officieel ingehuldigd.

De nieuwe zeesluis te Terneuzen ingehuldigd op 15 februari 1910

In Gent was men er zich van bewust dat grote aanpassingen zouden nodig zijn om de zeeschepen te ontvangen die door die sluis, met een capaciteit van 10.000 ton, konden versast worden. Daarom werd op 6 augustus 1900 door de gemeenteraad de aanleg van een stelsel van nieuwe dokken goedgekeurd, om de capaciteit van de haven te verviervoudigen. Uiteindelijk zouden, naast het Groot Dok, slechts drie van de vijf voorziene insteedokken gerealiseerd worden (het Noord-, Midden- en Zuiddok). Er werd begonnen met de kaaimuur op de linkeroever van het Groot Dok (klaar in 1905), waarna het dok zelf in twee fasen werd uitgebaggerd. In 1913 was ook het Noorddok afgewerkt, zodat de inhuldiging ervan ingepast kon worden in de feestelijkheden ter gelegenheid van de Wereldtentoonstelling die in Gent doorging van 26 april tot 3 november.

De inhuldigingsplechtigheid vond plaats op 22 juni 1913 in aanwezigheid van koning Albert. Na zijn aankomst per trein in Langerbrugge voer de vorst aan boord van de postboot *Princesse Elisabeth* tot in het nieuwe kanaalgedeelte, waar hij opgewacht werd door het Deense oorlogsschip *Olfert Fischer*, het Belgisch schoolschip *L'Avenir* en een internationale vloot van zeiljachten en plezierboten. Alle prominenten en de verenigingen waarvan ten minste 10 leden aanwezig waren, ontvingen een door de stad uitgegeven herdenkingsmedaille; verenigingen met 25 aanwezige leden kregen er zelfs twee. De oplage moet dus aanzienlijk geweest zijn^{21/}.

Het schoolschip l'Avenir

16. Stedelijke gedenkpenning, 1913

Vz. Zoals van nr. 5, maar zonder de naam van de graveur in de af-sneede en zonder geprofileerde boord.

Kz. KANAAL / VAN / GENT-TERNEUZEN / — / VOLTOOING (*sic*)
DER WERKEN / — . — / FEESTVIERING / 22de JUNI 1913 / —;
links van dit opschrift, langs de boord, een gebogen lauriertak
waaraan onderaan een lint is vastgeknoot.

Rond.

Brons – 50,5 mm Ø.

Graveur: Victor Lemaire.

A. DU MONCEAU DE BERGENDAEL, nr. I. B., 1913, 3.

A. ELOY, ... , nr. C79.

E. WUYTS, nr. D.4.2.1.

De matrijs van de keerzijde bevindt zich in de verzameling van het Gentse Stadsmuseum, STAM (Bijlokecollectie inv. nr. N.A2005-2-105).

Het subcomité *Yachting* van het Centraal Sportcomité van de Wereldtentoonstelling organiseerde van 17 tot en met 24 juni verscheidene internationale zeilwedstrijden. Bij de plechtige inhuldiging van het Noorddok door koning Albert in de loop van die week wachtten de twee Gentse zeilclubs, *Royal Sailing Club Gand* (R.S.C.G.) en *Yacht Club Gand* (Y.C.G.)^{22/}, samen met de andere deelnemers aan de wedstrijden de koning op. Hun jarenlange concurrentiestrijd werd even aan de kant gezet voor dit gemeenschappelijk initiatief. Ze gaven zelfs samen een draagpenning uit in goud en in zilver, die waarschijnlijk werd overhandigd aan de eigenaars van de jachten die de vorst opwachtten^{23/}.

17. Draagpenning van de *Royal Sailing Club Gand* en de *Yacht Club Gand*, 1913

- Vz. Een motorboot met twee inzittenden vaart aan een hoge snelheid naar rechts, vóór twee jachten die naast elkaar naar links zeilen; rechts, op de achtergrond, vaart een derde zeiljacht naar links.
- Kz. Bovenaan, binnen een boogvormige uitdieping, twee schuin tegen elkaar geplaatste schilden op een gekruiste eikentak en laurientak; op het linker schild, de initialen R.S.C.G en op het rechter Y.C.G.; eronder, EXPOSITION / UNIVERSELLE / ET / INTERNATIONALE / GAND - 1913 binnen een rechthoekige uitdieping met afgesneden hoeken en concave zijden; onderaan rechts in deze uitdieping is het gehalte ingeslagen^{24/}; in de afsnede, op een boogvormig verheven veld, INAUGURATION / OFFICIELLE / DU CANAL / GAND - TERNEUZEN (de laatste regel volgt de rand).

Rond, met een dwars geplaatst rond draagoog en ring.

Goud – 28,8 mm Ø.

Zilver – 28,9 mm Ø.

Medailleur: onbekend.

E. WUYTS, nr. D.4.2.2.

Naar aanleiding van het bezoek van koning Albert I reisde prins Axel van Denemarken aan boord van het Deense oorlogsschip *Olfert Fischer* naar Gent, waar hij op vrijdag 20 juni 1913 toekwam. Het schip werd met kanon-

schoten verwelkomd, waarna prins Axel door de koning en de burgerlijke en militaire overheden werd ontvangen in de ambtswoning van de provinciegouverneur. Gezagvoerder Nyholm van de *Olfert Fischer* en zijn officieren werden de daaropvolgende dagen ontvangen door de consul van Denemarken Alfred de Lanier, de gouverneur en burgemeester Braun. De prins en de bemanningsleden werden bovendien door het Uitvoerend Comité van de Wereldtentoonstelling uitgenodigd op een galadiner in het Feestpaleis op donderdag 26 juni. Twee dagen later brachten ze een bezoek aan de Wereldtentoonstelling en namen er deel aan de officiële opening van het Deens paviljoen.

Prins Axel van Denemarken, gezagvoerder Nyholm en de officieren van de *Olfert Fischer* ontvingen een herdenkingsmedaille van de stad. De keerzijde van de exemplaren voor de prins en de kapitein werden met de hand gegraveerd, maar voor de andere werd, gezien de grotere oplage, een aparte keerzijdestempel vervaardigd ^{25/}.

18. Stedelijke gedenkpenning aan Prins Axel van Denemarken, 1913
- Vz. Zoals van nr. 5, maar zonder de naam van de graveur in de afsnede en zonder geprofileerde boord.
- Kz. Een effen veld, omgeven door een parelcirkel en een geprofileerde boord; in het veld is LA VILLE DE GAND / À / S · A · R / LE PRINCE AXEL / DE DANEMARK / — · — / SOUVENIR / JUIN 1913 / — ingegraveerd (de eerste regel gebogen).
- Rond.
 Brons – 50,0 mm Ø.
 Graveur: Victor Lemaire.
 A. ELOY, ... , nr. C80.
 E. WUYTS, nr. D.4.3.1.

19. Stedelijke gedenkpenning aan gezagvoerder Nyholm, 1913

Vz. Zoals van nr. 5, maar zonder de naam van de graveur in de af-snede en zonder geprofileerde boord.

Kz. Een effen veld, omgeven door een parelcirkel en een geprofileerde boord; in het veld is LA VILLE DE GAND / AU / Capitaine de Vaisseau / NYHOLM / Commandant le Cuirassé Danois / OLFERT FISCHER / — . — / SOUVENIR / JUN 1913 ingegraveerd (de eerste regel volgt de rand).

Rond.

Brons – 50,0 mm Ø

Graveur: Victor Lemaire.

A. ELOY, ... , nr. C78.

E. WUYTS, nr. D.4.3.2.

20. Stedelijke gedenkpenning aan de officieren van de *Olfert Fischer*, 1913

Vz. Zoals van nr. 5, maar zonder de naam van de graveur in de af-snede en zonder geprofileerde boord.

Kz. In het centrum, een verheven ronde schijf die omsloten wordt door een krans van een onderaan door middel van een lint samengestrikte eikentak en lauriertak; op de schijf, LA VILLE DE GAND / AUX / OFFICIERS / DU CUIRASSÉ / OLFERT FISCHER / — . — /

JUIN - 1913 (de eerste en de laatste regel volgen de rand van de schijf); rondom, een geprofileerde boord.

Rond.

Brons – 50,0 mm Ø.

Graveur: Victor Lemaire.

A. ELOY, ... , nr. C77.

E. WUYTS, nr. D.4.3.3.

Ontvangst in de Gentse haven van de eerste stoomboot na de Bevrijding (1919)

Na het einde van de Eerste Wereldoorlog kwam de activiteit in de Gentse haven slechts langzaam weer op gang. Pas op vrijdag 21 maart 1919 voer het eerste stoomschip er binnen. Het was de Amerikaanse *Millinocket*, onder bevel van kapitein Conrad Nielsen en geladen met 10.000 balen katoen voor de samenwerkende vennootschap *La Textile*. Deze lading was van groot belang voor Gent, want ze maakte het heropstarten van de plaatselijke katoennijverheid mogelijk.

Het schip werd bij zijn aankomst dan ook plechtig verwelkomd door schepen C. De Bruyne en de havenofficiëren. Bovendien organiseerde het schepencollege op 25 maart om 11.30 uur een officiële ontvangst voor de prominenten en kapitein Nielsen in Port Arthur, een sectie van de Gentse haven. De gezagvoerder van de *Millinocket* mocht er een exemplaar in ontvangst nemen van de penning die ter herdenking van deze heugelijke gebeurtenis was vervaardigd ^{26/}. De naam van de gezagvoerder op de keerzijde van deze medaille is waarschijnlijk foutief gespeld, aangezien alle eigentijdse bronnen het hebben over Nielsen in plaats van Nilsen.

21. Stedelijke gedenkpenning voor de ontvangst in de Gentse haven van de eerste stoomboot na de bevrijding, 1919

Vz. Zoals van nr. 5.

Kz. GAND / REÇOIT DANS SON PORT / APRÈS LA LIBÉRATION / LE 1ER STEAMER BATTANT / PAVILLON AMÉRICAIN / ... † ... / MARS - 1919;

rondom, een parelcirkel, STEAMER AMÉRICAIN "MILLINOCKET,,
(bovenaan) / ♣ CAPITAINE CONRAD NILSEN ♣ (onderaan) en een
geprofileerde boord.

Rond.

Koper – 50,4 mm Ø.

Graveur: Victor Lemaire.

A. ELOY, ... , nr. C86.

Opening van een reguliere scheepvaartlijn tussen New Orleans en Gent (1920)

Op 9 januari 1920 liep de *Vittorio Emmanuele III* de Gentse haven binnen, met vijfduizend balen katoen aan boord voor rekening van de Gentse scheepsmakelaar De Baerdemaecker. Het schip behoorde tot de vloot van de *Kerr-line* (één van de belangrijkste Amerikaanse rederijen die beschikte over 150 stoomschepen van zware tonnenmaat) en opende een nieuwe rechtstreekse scheepvaartlijn tussen het Amerikaanse katoencentrum New Orleans en Gent.

Deze nieuwe scheepvaartlijn, die twee overvaarten per maand zou verzorgen, was vanzelfsprekend van groot belang voor de lokale textielindustrie. Het Gentse stadsbestuur liet daarom voor deze gebeurtenis een medaille vervaardigen, waarvan een exemplaar aan kapitein Jones van de *Vittorio Emmanuele III* en aan de firma De Baerdemaecker werd over-handigd ^{27/}.

22. Stedelijke gedenkpenning, 1920

Vz. Zoals van nr. 5, maar zonder de naam van de graveur in de af-snede en zonder geprofileerde boord.

Kz. INAUGURATION / DE LA / LIGNE RÉGULIERE / TRANSATLANTIQUE / NEW-ORLÉANS - GAND / — . — / LE 9 JANVIER 1920 / — . — / PAR LE S.S. AMÉRICAIN / "VITTORIO EMMANUELE III,, / CAPITAINE JONES / — . — / OFFERT PAR / LA / VILLE DE GAND (de eerste en laatste regel volgen de rand).

Rond.

Brons – 50,5 mm Ø.
 Graveur: Victor Lemaire.
 A. ELOY, ... , nr. C87.

De matrijs van de keerzijde bevindt zich in de verzameling van het Gentse Stedsmuseum, STAM (Bijlokecollectie inv. nr. N.A2005-2-111)

Enkele dagen later liep voor het eerst na de bevrijding een Duitse stoomboot, de *Soneck*, de haven binnen. Deze gebeurtenis gaf natuurlijk geen aanleiding tot het uitgeven van een medaille, in tegendeel. Bij het aanmeren ging havencommissaris Cuvelier aan boord om te bevelen dat de bemanning tijdens het verblijf in de haven het schip niet mocht verlaten en de vlag aan boord niet mocht gehesen worden. Het lossen van de lading hout werd onmiddellijk gestart en verliep zonder problemen ^{28/}.

Ontvangst van het opleidingsschip *Prins Hendrik* (1922)

De *Prins Hendrik*, onder bevel van kapitein Schouwstra, was een klein Nederlands zeiljacht met een benzinemotor van 25 PK, dat diende om een praktische opleiding voor het schippersvak op de binnenvaart te verstrekken aan de schipperskinderen. Het liep op donderdag 16 november 1922 met een dag vertraging de Gentse haven binnen, omdat het door de dichte mist verplicht was geweest in Dendermonde aangemeerd te blijven liggen. De volgende dag werden in de grote zaal van het schip, die ook werd gebruikt als lees- en eetzaal voor de tien leerlingen, een aantal prominenten en perslui ontvangen. Eén van de leraars, de heer Van der Sleen, verwelkomde de gasten, waarna schepen Ph. De Munnynck namens het Gentse stadsbestuur het opleidingsschip verwelkomde en een gulden gedenkpenning als aandenken overhandigde. Na een dankwoord van Van der Sleen werden de bezoekers in het schip rondgeleid ^{29/}.

23. Stedelijke gedenkpenning, 1922

Vz. Zoals van nr. 5, maar zonder de naam van de graveur in de af-sneede en zonder geprofileerde boord.

Kz. Een effen veld, omgeven door een parelcirkel en een geprofileerde boord; in het veld is Geschonken / door de / STAD GENT / bij het Bezoek van het / Instructieschip / "PRINS HENDRIK,, / van het Onderwijsfonds der / Nederlandsche Vereeniging / van Gezagvoerders / bij de Binnenvaart / — . — / 14-15 November 1922 ingegraveerd.

Rond.

Goud of verguld zilver – 1 exemplaar.

Brons – ca. 50,0 mm Ø.

Graveur: Victor Lemaire.

A. ELOY, ... , nr. C92.

Afgelaste eeuwfeesten van het kanaal Gent-Terneuzen (1927-1928)

De honderdste verjaardag van de inhuldiging van het kanaal Gent-Terneuzen zou met veel luister gevierd worden. Begin 1927 werd een Eeuwfeestcomité opgericht, dat onderverdeeld werd in zes verschillende subcomités^{30/}. Er werd beslist om op 17 november 1927 slechts een kleine herdenking te houden, en de grote festiviteiten in het voorjaar van 1928 te laten doorgaan om van betere weersomstandigheden te kunnen genieten. Ook langs Nederlandse kant waren de voorbereidingen begonnen. De heer P. Dieleman uit Middelburg was reeds op 2 mei 1926 naar Gent afgezakt om de samenwerking te bespreken. Men was in Middelburg ook reeds gestart met het ontwerpen van medailles die door het Nederlands comité zouden worden overhandigd aan de beide vorsten, de beide provincies, de stad Gent en een aantal prominenten. Voor de realisatie van het ontwerp werd de kunstenaar Mej. R. Wichers Wierdsma aangesproken. Dieleman vroeg per brief van 18 november 1926 aan de bestuurder van de haven enkele inlichtingen met betrekking tot het ontwerp. Zo wilde hij weten door welke gemeenten het kanaal liep op Belgische grondgebied, en of hij kon beschikken over de wapenschilden ervan. Hij deelde ook mee een uitspraak van Horatius gevonden te hebben die een mooi opschrift voor de medaille zou vormen, nl.: "*Opinor haec res et iungit et iunctos servat amicos*" (ik ben van mening dat deze zaak zowel verbindt als de verbinding der vrienden in stand houdt).

Tegen midden september 1927 waren al de voorbereidingen afgerond, maar men wachtte nog altijd op het definitieve fiat van het Gentse stadsbestuur. Het Eeuwfeestcomité bekleeg zich hierover bij dit laatste^{31/}. Het stadsbestuur werd echter op 5 oktober 1927 door het Belgische Ministerie van Buitenlandse Zaken aangeschreven met de mededeling dat, gezien het uitblijven van een Hollands-Belgisch verdrag en de delicate politieke situatie hierdoor ontstaan, het niet wenselijk was een feest te vieren dat om historische redenen een Belgisch-Nederlands karakter zou hebben. Het ganse luik dat voor 1928 was voorzien werd dan ook afgeblazen, en er ging enkel een kleine viering door in de Gentse binnenstad op 17 en 18 november 1927. De

Nederlanders zouden trouwens ook niet worden betrokken bij de viering van het eeuwfeest van de haven in 1930.

De bestuurders van de provincie Zeeland waren over deze afloop uiteraard niet te spreken. De reeds genoemde P. Dieleman schreef in dit verband op 29 april 1930 aan de Gentse havenschepen A. Siffer: *"Toen in 1927 de feestelijke herdenking van het 100-jarig bestaan van het kanaal van Gent/Terneuzen werd afgelast, lieten wij in Zeeland ook onze actie varen. Dat was jammer, want ik heb reeds prachtige medailles laten maken om die aan Gent aan te bieden, welke nogal wat gekost hebbend, nutteloos hier liggen. Wij dachten dat in 1930 de herdenking zoude zijn, maar ook daarvan vernemen wij niets..."*^{32/}.

Van deze niet uitgereikte medailles met een diameter van ongeveer vijftien centimeter werden tot nu toe slechts twee exemplaren teruggevonden: het Zeeuws Museum in Middelburg bezit er één dat de heer Dieleman in 1935 heeft geschonken, en een tweede stuk bevindt zich in het Geldmuseum in Utrecht^{33/}.

24. Niet uitgereikte Nederlandse herdenkingspenning, 1927

Vz. In het centrum is een gekroond anker (?) geplaatst op een ronde mand (?); erboven, een gekroond schild met het wapen van Zeeland dat gehouden wordt door twee leeuwen; eronder, een schuin geplaatst schild met het wapen van Vlaanderen tussen de emblemen van Terneuzen (links) en Gent (rechts); het embleem van Terneuzen is een gekroond schild met het wapen van de stad, omgeven door een riem met gesp; dat van Gent is een schild met het wapen van de stad, geplaatst op vier verticale puntige planken en gehouden door een naar rechts zittende leeuw; links en rechts van het Vlaams wapenschild, H – OV – EN – DE – TROV; onderaan, langs de rand, LVCTOR ^{ET} EMERGO ~ VLAENDEREN DIE LEEV; rondom een effen boord.

Kz. Bovenaan in het veld, XVIII / N O V / GANDAVVM / NOVESIVM; eronder, een rij van vijf wapenschilden van gelijke grootte (van links naar rechts: het gekroond wapenschild van Terneuzen, een onbekend wapenschild met links een opgaande zon en rechts huizen aan een kerk, het gekroond wapenschild van Sas van Gent, omgeven door een riem met gesp, het wapenschild van Desteldonk en het gekroond wapenschild van Evergem); onder deze rij, het groter en gekroond wapenschild van Gent; rondom, MDCCCXXVII-OPINOR HAEC RESET IVNGINCTOS ET SERVAT AMICOS-MCMXXVII (RESET is onder HAEC geplaatst en SERVAT onder ET).

Rond.

Brons – 149 mm Ø – 656 g

Medailleur: Roline Maria Wichers Wierdsma ^{34/}

Aankomst van de eerste petroleumtanker in de haven (1928)

De petroleumtanker *Président Francqui* van de maatschappij *Purфина* liep op 17 februari 1928 te Rotterdam van stapel. Het schip was 114 m lang, 16 m breed en kon in totaal 6.500 ton petroleumproducten laden in zijn zeven dubbele reservoirs. Het kwam onder bevel te staan van kapitein Milio Verhé en meerde op 10 maart aan in de Gentse haven, recht over de installaties van *Purфина*. De daaropvolgende zaterdagvoormiddag bezocht een gezelschap met onder meer burgemeester Vanderstegen, schepenen Boonants, Carpentier en Cnudde en dienstdoend havenkapitein Cuvelier het bevlagde schip. Na het bezoek werd in het salon aan de gasten een drankje aangeboden en overhandigde de burgemeester een gedenkpenning aan kapitein Verhé. Om 1.30 uur volgde nog een banket in het *Hôtel de la Poste*, waarop ook directeur-generaal Moreau en enkele andere directieleden van *Purфина* deelnamen. Bij het nagerecht bracht burgemeester Vanderstegen hulde aan deze firma en stelde hij een heildronk voor op haar afgevaardigden en op kapitein Verhé, die hij vele gelukkige reizen toewenste. De daaropvolgende week vertrok de *Président Francqui* naar de petroleumvelden aan de Zwarte Zee.

25. Medaille van de stad Gent aan kapitein Verhé van de *Président Francqui*, 1928

Vz. Een vrouw staat ten halve lijve naar links gewend; ze draagt een middeleeuws kleed met wijde mouwen, een halssnoer, een mantel en een hoge gedrapeerde hoed met twee punten; ze kijkt naar het Gents wapenschild dat ze met haar rechterhand schuin voor zich houdt; haar linkerarm rust op een borstwering die versierd is met een herhaaldelijk omgevouwen banderol; de banderol is voorzien van de inscriptie Gent – ❖ ❖ ❖ – Gand; op de achtergrond bevindt zich links de Sint-Michielskerk en rechts het Belfort; links, langs de rand, Floris de Cuyper (verzonken); rondom, een effen boord.

Kz. Het effen veld is omgeven door een met een bloemenslinger omwikkelde banderol die bovenaan het Gents wapenschild omsluit; op de banderol, links van het schild, LA VILLE DE GAND en rechts van het schild, DE STAD GENT; in de afsnede, langs de rand, Floris de Cuyper (verzonken); rondom, een effen boord; ingegraveerd: *à l'occasion / de la première arrivée / du Steamer pétrolier / PRÉSIDENT FRANCQUI / Capitaine M. VERLÉ / à GAND, son port d'attache* (in het veld) / 17 mars 1928 (onderaan, op de banderol).

Rond.

Brons – ca. 69 mm Ø.

Medailleur: Floris De Cuyper.

Eeuweesten van de haven van Gent (1930)

Naar aanleiding van het eeuwfeest van de Belgische onafhankelijkheid besloot de stad Gent om in 1930 ook het honderdjarig bestaan van de Gentse haven te vieren, en werden de voorbereidende werkzaamheden van de subcomités van 1927 van onder het stof gehaald. Aangezien de politieke

situatie met de Noorderburen nog steeds niet was opgeklaard, werd Nederland ook nu niet bij de feesten betrokken.

De viering ging door op 29 mei en werd gecombineerd met de jaarlijkse regatten van Terdonck. Na een internationale zeilwedstrijd in de voormiddag, volgden in de namiddag nog internationale roeiwedstrijden (ingericht door de *Royal Club Nautique* met medewerking van de *Royal Sport Nautique*), internationale zwemwedstrijden en een internationale match waterpolo (ingericht door de *Ghent Swimming Club*), een waterstoet met versierde vaartuigen van Terdonck naar Port-Arthur, zang- en muziekkuitvoeringen op het water door de *Melomanen* en tal van andere Gentse muziek-verenigingen, de verlichting van de haven en een vuurwerk op het water. Het namiddagprogramma werd bijgewoond door kroonprins Leopold en prinses Astrid, die om 13.30 uur in het station aankwamen en van daar rechtstreeks per auto naar Terdonck doorreisden ^{35/}.

De roeiwedstrijden te Terdonck in 1930

De vijf verenigingen die van 20 tot 22 uur op het water muziek- en zanguitvoeringen ten beste gaven (fanfare *De Eendracht* uit Wondelgem en *De Melomanen*, harmonie *Ste Cecilia*, fanfare *St. Joseph* en *De Sociale Accordeonisten* uit Gent), kregen elk een bronzen medaille, evenals de *Ghent Swimming Club* die instond voor de zwem- en waterpolocompetities. Ongetwijfeld werd daarvoor geput uit de voorraad van dertien huldepenningen die door de stad Gent op 23 mei overgemaakt werden aan het havenbestuur met het oog op de viering van de week nadien.

Andere exemplaren werden gebruikt voor de wedstrijden, waarin naast tal van bekens en geldprijzen ook een aantal medailles te winnen waren. Dit is zeker het geval voor de bronzen medailles die als bijzondere vermelding voor de verlichting uitgereikt werden aan de vaartuigen *Waterpolo*, *Pantouflard* en *Volharding III*, zoals blijkt uit het exemplaar dat werd teruggevonden:

26. Medaille (bijzondere vermelding voor de verlichting), aan *Volharding III* van Odilon De Grauwe, 1930
 Vz. Zoals nr. 25, maar met rondom bovenaan ingegraveerd, VOLHARDING III

Kz. Zoals nr. 25, maar met volgende opdracht ingegraveerd: *Eeuwfeesten / HAVEN VAN GENT / 1830 – 1930 / PORT DE GAND / Centenaire* (in het veld), 29 5 1930 (onderaan, op de banderol) en ODILON DEGRAUWE (bovenaan, langs de rand).

Rond.

Brons – 69,0 mm Ø.

Medailleur: Floris De Cuyper.

Gravure van de opdracht: Gust Vanderstraeten ^{36/}.

Het is echter minder zeker dat de penningen, die bij de wedstrijd voor de vaartuigen in de waterstoet werden toegekend (een “gouden” medaille als eerste prijs aan *Giset*, een “zilveren” medaille als tweede prijs aan *Doris* en een bronzen medaille als derde prijs aan *Gand-Attractions*), deel uitmaakten van de dertien door de stad Gent geschonken exemplaren. De archiefgegevens terzake zijn weliswaar onvolledig, maar geven toch aan dat de Regie van de Haven minstens zeventien penningen uitreikte ^{37/}.

Er werden voor deze gelegenheid ook tweehonderd draagpenningjes geslagen, die onder meer bestemd waren voor alle deelnemers aan de roeiwedstrijden en voor de vierde tot de tiende prijs van de waterstoet ^{38/}.

27. Hangertje voor de eeuwfeesten van de haven van Gent, 1930

Vz. Bovenaan, in een ronde uitdieping, de buste van een gelauwerde atleet naar links; onderaan links, een verticale lauriertak die door vijf elkaar gedeeltelijk overlappende ringen is gevlochten; de ringen bevinden zich in een rechthoekige uitdieping; onderaan rechts, in een rechthoekige uitdieping, een schild met het wapen van Gent onder FIDES ET AMOR; in de afsnede, een verheven balk met LE VAINQUEUR binnen een rechthoekige uitdieping.

Kz. EEUWFEESTEN / HAVEN VAN GENT / 1830-1930 / — / PORT DE GAND / CENTENAIRE / —; links in de afsnede, 29:5:1930.; rondom, een effen boord.

Rechthoekig, met een langs beide zijden uitspringende afsnede, een gebogen bovenzijde en een breed boogvormig draaagoog.

Brons – 200 exemplaren – 23,4 x 43,5 mm.

Medailleur: Pierre De Soete.

Atelier: Fisch & Cie.

A. ELOY, ... , nr. C97.

Inhoudiging van de Zuiddarse (1930)

Op 13 juli 1930 werd de Zuiddarse plechtig ingehuldigd in aanwezigheid van koning Albert I. Een immense massa toeschouwers was al op de oevers samengestroomd toen het vorstenpaar, prins Karel, eerste minister Jaspar en de ministers Lippens en de Brocqueville kort voor 14 uur per trein in de haven toekwamen. Na de overhandiging van bloemen namens de Dekenbond en het pensioonaat van Langerbrugge, werden de hoge gasten verwelkomd door de gouverneur, de burgemeester en de havenautoriteiten. Er volgde nog een korte troepenschouwing, vooraleer het koningspaar zich naar de eretribune begaf voor de openingsplechtigheid.

De openstelling van dit zijdok werd gesymboliseerd door het binnenvaren van de *Ganda* (van de rederij *La Maritime Gantoise*), gevolgd door de pakketboot *Stad Antwerpen* en vergezeld van enkele sleepboten en talrijke jachten. Daarbij werd een lint doorbroken dat tussen beide oevers was gespannen. Koning Albert liet zich tijdens dit gebeuren over de haven inlichten door commercieel havendirecteur Van de Putte. Na afloop van de plechtigheid vertrok het vorstenpaar om 14.30 uur in een galahofkoets naar het park voor een bezoek aan de Floraliën in het Feestpaleis.

28. Medaille van de stad Gent aan de *N.V. La Maritime Gantoise*, 1930

Zoals nr. 25, maar op de keerzijde is volgende opdracht ingegraveerd: AAN / "N.V. LA MARITIME GANTOISE" / reederij van s/s GANDA / bij de / INHULDIGING der ZUIDDARSE / door *Z.M. Koning Albert I* (in het veld) / 13 JULI 1930 (onderaan, op de banderol).

Rond.

Brons – ca. 69 mm Ø.

Medailleur: Floris De Cuyper.

29. Medaille van de stad Gent aan kapitein Huys van de *Ganda*, 1930

Zoals nr. 25, maar op de keerzijde is volgende opdracht ingegraveerd: AAN / Kapitein Emile HUYS / van s/s GANDA / bij de / INHULDIGING der ZUIDDARSE / door *Z.M. Koning Albert I* (in het veld) / 13 JULI 1930 (onderaan, op de banderol).

Rond.

Brons – ca. 69 mm Ø – niet teruggevonden ^{39/}.

Medailleur: Floris De Cuyper.

Benoeming van Camiel Verhé tot pakketbootcommandant (1932)

30. Medaille van de stad Gent aan Camiel Verhé, 1930

Zoals nr. 25, maar op de keerzijde is volgende opdracht ingegraveerd:
AAN HAREN MEDEBURGER / CAMIEL VERHÉ / ————— / KAPITEIN
TER LANGE OMVAART / — ter gelegenheid / zijner benoeming tot — / Paket-
bootcommandant (in het veld) / 17 OCTOBER 1932 (onderaan, op de
banderol).

Rond.

Brons – ca. 69 mm Ø.

Medailleur: Floris De Cuyper.

Bezoek van het opleidingsschip *Mercator* aan de haven van Gent (1937)

Het opleidingsschip *Mercator* werd gebouwd voor rekening van de Belgische Staat op de scheepswerf *Ramage & Ferguson* te Leith (Schotland) en werd opgetuigd als barkentijn (d.w.z. met zowel ra- als gaffelzeilen). De gezamenlijke oppervlakte van de 15 zeilen bedroeg ongeveer 1600 m². Eén van de merkwaardigste reizen van het schip duurde van 3 oktober 1934 tot 21 mei 1935, toen een Frans-Belgische wetenschappelijke expeditie moest worden opgehaald op de Paaseilanden. In 1936 viel de *Mercator* de bijzondere eer te beurt het stoffelijk overschot van Pater Damiaan naar België over te brengen.

Op 20 maart 1937 bracht het opleidingsschip een officieel bezoek aan de Gentse haven. Zowel de Belgische Zeevaartvereniging als commandant R. Van de Sande van de *Mercator* mochten bij deze gelegenheid een medaille van de stad Gent in ontvangst nemen.

31. Medaille van de stad Gent, opgedragen aan de Belgische Zeevaartvereniging, 1937

Zoals nr. 25, maar op de keerzijde is volgende opdracht ingegraveerd:
*Aan / de Belgische / Zeevaartvereniging / bij gelegenheid van het / be-
zoek van het Opleidingsschip / MERCATOR / aan de Haven van Gent*
(in het veld) en *20 maart 1937* (onderaan, op de banderol).

Rond.

Brons – ca. 69 mm Ø – niet teruggevonden ^{40/}.

Medailleur: Floris De Cuyper.

32. Medaille van de stad Gent, opgedragen aan commandant R. Van de Sande, 1937

Zoals nr. 25, maar op de keerzijde is volgende opdracht ingegraveerd:
*Aan / Commandant R. Vande Sande / bij gelegenheid van het / bezoek van het
Opleidingsschip / MERCATOR / aan de Haven van Gent* (in het veld) en *20
maart 1937* (onderaan, op de banderol).

Rond.

Brons – ca. 69 mm Ø – niet teruggevonden ^{40/}.

Medailleur: Floris De Cuyper.

Huldepenning van de havendienst van Gent (1946)

Tot begin 1946 ontvingen jubilerende personen en bedrijven uit de havensector en belangrijke bezoekers aan de haven een officiële huldepenning van de stad. Aanvankelijk was die van een door Victor Lemaire ontworpen type, maar tussen 1925 en 1930 werd ze vervangen door enerzijds de *medaille van de stad Gent* van de hand van Floris De Cuyper, en anderzijds de *medaille van verdienste*, ontworpen door Carl De Cock. Alle drie waren ze voorzien van een voorstelling van de Gentse maagd en werden ze door het stadsbestuur voor allerlei doeleinden uitgereikt. Na de bevrijding kwam daar nog een bevrijdingsplakket bij (zie verder)^{41/}.

De havendienst wenste echter over een specifieke huldepenning te kunnen beschikken die enkel voor eigen doeleinden zou worden gebruikt. Carl De Cock, de auteur van de *medaille van verdienste*, werd aangesproken om deze te ontwerpen. De kunstenaar koos voor composities waarin zowel de havenactiviteiten als de stad Gent aan bod kwamen. Het eerste exemplaar werd op 8 juli 1946 aan de ontwerper zelf overhandigd^{42/}. Tot 1958, jaar waarin een nieuw type werd ingevoerd (zie verder), werd deze medaille geregeld overhandigd bij huldigen van havenbedrijven, aan kapiteins van belangrijke schepen die de haven aandeden en zelfs bij een gouden bruiloft. De lijst van de exemplaren die tot 1957 werden uitgereikt, is opgenomen in bijlage; er wordt in dit artikel dan ook niet verder op deze stukken ingegaan. Er blijken ook na 1958 nog enkele huldepenningen van het oude type te zijn gebruikt, waarschijnlijk tot uitputting van de voorraad^{43/}.

33. Huldepemning van de havendienst, z.j. (1946)

Vz. Een naakte vrouw, met lang naar links wapperend haar, rijdt op een dolfin naar rechts; ze houdt een driemaster in haar geheven linkerhand en steunt met haar rechterhand op de dolfin; rechts in het veld, een Mercuriusstaf; op de oever aan de einder, rokende schouwen (links) en de Gentse torenrij (rechts); in de afsnede, CARL de COCK

Kz. Onderaan, een zeedraak die rond een anker is gekronkeld; erachter bevindt zich een wereldbol, die geklemd is tussen twee sterk verbredende en omkrullende afsplitsingen van de effen boord; op elke afsplitsing ligt een naar binnen gewende hoorn des overvloeds; bovenaan, langs de boord, een banderol met omkrullende uiteinden en met het opschrift HAVEN VAN GENT

Rond.

Brons – 70,0 mm Ø.

Medailleur: Carl De Cock.

Atelier: Fonson.

A. ELOY, ... , nr. S16.

In een Gentse privé verzameling bevinden zich twee ingekleurde gipsen ontwerpen van deze penning.

Bezoek van het Nederlandse oorlogsschip *Vulkaan* aan de haven van Gent (1948)

De *Hr. Ms. Vulkaan* was een reparatieschip en moederschip van het Nederlands mijnneveegflottielje (1947-1950). Toen het van 24 tot 28 september 1948 de Gentse haven bezocht, werd een huldepenning van de havendienst (nr. 28) uitgereikt aan zijn kapitein en vier luitenanten (zie *bijlage*) en een bevrijdingsplakket aan de kapitein en aan het schip zelf.

Deze bevrijdingsplakket, van de hand van Olivier Piette, werd gecreëerd ter gelegenheid van de bevrijding van Gent op 6 september 1944^{44/}. Ze werd nog jaren nadien geschonken aan personen die zich ingezet hadden tijdens Wereldoorlog II.

34. Bevrijdingsplakiet uitgereikt aan de *Vulkaan*, 1944 (1948)

Vz. De symbolische weergave van de naar links oprukkende geallieerde legers: drie uit de wolken te voorschijn komende paardenkoppen, omringd door een esdoornblad (Canada), een gekroonde arend (Polen), een steigerende eenhoorn met een kroon om de nek (Groot-Brittannië) en een bizon (USA); in de linker benedenhoek, zes gehelmde hoofden; de voorste helm is getooid met een lauwerkrans; rechts, langs de rand, staat een wachter van het Gentse Belfort naar links; hij houdt een zwaard in de geheven rechterhand en rust met de linkerarm op een schild met het wapen van Gent dat aan zijn zijde hangt; tussen de wachter en de rand, verticaal, *O. Piette* (verzonken); onderaan links, op de voorgrond, maakt een ten halven lijve afgebeelde en naar links vooroverbuijgende naakte man een afwerend gebaar met de rechterarm; onderaan rechts, 6/9 1944 / BEVRIJDING / VAN GENT

Kz. Een verheven rechthoekig veld wordt links en rechts afgezoomd door een verticale lauriertak en onderaan door een guirlande van bloemen die over een ronde kom in het midden is geschikt; in de linker bovenhoek van het veld, een schild met het Gravensteen en in de rechter een schild met het Rabot; tussen beide, boogvormig, het devies *FIDES ET AMOR*; midden op de bovenrand van het veld, de draak van het Gentse Belfort naar rechts vóór de wolken die boven het veld uittorenen; in de afsnede, een verheven rechthoek over de ganse lengte van het stuk; in het veld, gegraveerd, *Aan / Hr. Ms. Vulkaan / 25 – IX – 1948*

Rechthoekig.

Brons – ca. 80 x 91 mm – niet teruggevonden ^{45/}.

Medailleur: Olivier Piette.

Atelier: Fonson (Brussel) – burijngravure: Bourdon (Gent)

35. Bevrijdingsplaket uitgereikt aan kapitein Küller van de *Vulkaan*, 1944 (1948)

Zoals nr. 34, maar met in het veld op de keerzijde, gegraveerd, *Aan / Kapt. Lt. t. Z. G.P. Küller / Bevelhebber van Hr. Ms. Vulkaan / 25 - IX - 1948*

Rechthoekig.

Brons – ca. 80 x 91 mm – niet teruggevonden ^{45/}.

Medailleur: Olivier Piette.

Atelier: Fonson (Brussel) – burijngravure: Bourdon (Gent)

Bezoek van de Amerikaanse oorlogsbodem *Bristol* aan de haven van Gent (1948)

Enkele weken na het bezoek van de *Vulkaan* bracht ook de Amerikaanse destroyer *Bristol* op 10 november 1948 een bezoek aan de Gentse haven. Een afvaardiging van de bemanning werd op het stadhuis ontvangen, waar Bevelhebber C.S. Baker een *medaille van de stad Gent* in ontvangst mocht nemen, terwijl het schip in zijn geheel met een *medaille van verdienste* werd bedacht ^{46/}. Er werd bovendien een huldepennning van de havendienst (nr. 28) uitgereikt (zie *bijlage*).

36. Medaille van de stad Gent, aan bevelhebber Baker van de *Bristol*, 1948
Vz. Zoals van nr. 25, maar de vermelding Gand op de banderol is vervangen door vier bloempjes.

Kz. Zoals van nr. 25, maar met op de banderol, links van het schild, STAD en rechts van het schild, GENT; onderaan, op de banderol, is 10 - XI - 1948 gegraveerd en in het veld een opdracht aan bevelhebber C.S. Baker (de exacte bewoordingen van deze inscriptie zijn niet gekend).

Rond.

Brons – ca. 69 mm Ø – niet teruggevonden.

Medailleur: Floris De Cuyper.

Atelier: Fonson (Brussel).

37. Medaille van verdienste, aan de Amerikaanse destroyer *Bristol*, 1948

Vz. De Gentse Maagd, in een lang dun kleed en met een doek over de armen gedrapeerd, staat in vooraanzicht; ze houdt drie lauwerkransen en een eikentak in de rechterhand; vlak achter haar ligt een slapende leeuw naar rechts; rechts, op het achterplan, onder het opschrift GENT, de torens van het Belfort en van de St-Baafskathedraal; in de afsnede, *Carl de Cock*

Kz. Het veld is op halve hoogte horizontaal in tweeën verdeeld; in de bovenste helft staat de Gentse draak naar links, met wolken op de achtergrond; de onderste helft is verheven en wordt langs de boord omgeven door een banderol met krullende uiteinden en met het opschrift, ♦♦ STAD GENT ♦♦♦ HOU ENDE TROU; rechts, op halve hoogte, is op de banderol een lansschild met het wapen van Gent geplaatst; in het centrum, vlak onder de horizontale scheidingslijn, het woord AAN; daaronder is in het veld een opdracht gegraveerd aan het Amerikaanse oorlogsschip *Bristol*, met vermelding van de datum 10 - XI - 1948 (de exacte bewoordingen van deze inscriptie zijn niet gekend).

Rond.

Brons – ca. 70 mm Ø – niet teruggevonden.

Medailleur: Carl De Cock.

Honderdste vaart van de Ganda-Line (1954)

In september 1954 werd de honderdste vaart van een schip van de Ganda-line op een penning vereeuwigd. Het feit dat hiervan in de desbetreffende dossiers in het Stadsarchief geen spoor terug te vinden is, en er een penning van het Verbond der Gebuurtedekenijen uit 1949 voor werd hergebruikt ⁴⁷,

doen vermoeden dat deze viering een privé-aangelegenheid was waarbij noch het stadsbestuur, noch de havendienst waren betrokken.

38. Gedenkpenning, 1954

Vz. De Gentse maagd zit in vooraanzicht, met naar rechts gedraaide knieën, schuin achter een schild met het wapen van Gent dat links voor haar staat; in de vouw van haar rechterarm, die op het schild rust, heeft ze een bloemenruiker; op haar uitgestrekte linkerarm houdt ze een driemaster; links in het veld bevindt zich een verticale Mercuriusstaf en rechts een tandwiel met een hamer; onder de maagd en het schild, binnen een gebogen verdiepte band, het de-

vies HOU ENDE TROU; rondom, een ronde verdiepte band en een effen boord; langs de binnenzijde van de ronde band, verzonken, JAN ANTEUNIS (onderaan links) en VAL. VAERWYCK (onderaan rechts).

- Kz. Een stralende feniks staat met gespreide vleugels en naar links gewende kop in vooraanzicht; zijn poten zijn omgeven door gestyleerd weergegeven vlammen; onder zijn klauwen bevindt zich een klein schild met het wapen van Gent dat de boord onder-aan snijdt; boven de vogel, binnen een gebogen verdiepte band, RESVR-GAM; rondom, een ronde band die boven de vleugels van de feniks verzonken is en eronder verheven; binnen het gedeelte bovenaan bevindt zich het jaartal MCMIL tussen een laurier- en een eikentak; op het gedeelte onderaan staat het omschrift: ROELAND . HERBOREN . – . TERUG . IN . DEN . TOREN; een brede geprofileerde boord sluit aan op de ronde band; onderaan, tussen de centrale voorstelling en de ronde band, is GANDA - LINE – 100th SAILING · SEPT 1954 ingegraveerd.

Op de rand is FISCH & CIE ingeslagen.

Rond.

Brons – 70,0 mm Ø.

Medailleur: Jan Anteunis.

Atelier: Fisch & Cie.

Huldepenny van de havendienst van Gent (1958)

In 1958 werd een nieuwe huldepenny voor de havendienst van Gent ontworpen door dezelfde ontwerper als in 1946. De reden voor deze vernieuwing is niet helemaal duidelijk. Feit is wel dat men heeft gekozen voor een ander atelier en voor een kleiner formaat.

Eind juni 1958 werden de nieuwe penningen geleverd. Algemeen directeur Charlier van de havendienst zond begin juli tien exemplaren naar de Gentse burgemeester L. Merchiers als geschenk voor het College van burgemeester en schepenen, de stadssecretaris en de adjunct-stadssecretaris ^{48/}, hetgeen aantoonde dat de havendienst zelf het beheer had over zijn medailles. Deze nieuwe huldepenny werd voor gelijkaardige gelegenheden gebruikt als vorige versie.

Overhandiging van de huldepemning van de havendienst aan kapitein Varangis van het Griekse motorschip Tornado, ter gelegenheid van zijn tweede bezoek aan de Gentse haven op 6 november 1974^{49/}

39. Huldepemning van de havendienst, z.j. (1958)

Vz. Een naakte jongeman (Neptunus) staat in vooraanzicht; hij houdt een drietand in de rechterhand en ment met de linker een vierspan van zeepaarden dat voor hem door de woelige golven ploegt; rechts op de achtergrond, die van het vierspan is gescheiden door een brede ronde boog, de boeg van een naar links varende zee-

schip voor de Gentse torenrij; in de afsnede, Carl. C. de Cock. (verzonken); rondom een effen boord.

- Kz. Een stuurwiel met zes spaken is geplaatst op een verticaal anker; links en rechts ervan kronkelt een zeemonster; op de ring bovenaan het anker staat de Gentse draak naar links; bovenaan, langs de rand, HAVEN VAN GENT .; rondom, een geprofileerde boord.

Rond.

Brons – 55,0 mm Ø.

Medailleur: Carl De Cock.

Atelier: Mauquoy-Tramaux & C°.

L. LIPPENS & A. VAN KEYMEULEN, nr. 544.

Tiende verjaardag van het peterschap van de stad Gent over de mijnenveger *Adrien de Gerlache* (1960)

Na het einde van Wereldoorlog II besloot de regering om de Marine te behouden die sinds het begin van de oorlog de facto bestond, en werd bij Koninklijk Besluit van 30 maart 1946 de Zeemacht opgericht. Met schepen die van de geallieerden werden overgenomen werd voor het eerst een echte Belgische oorlogsvloot gevormd, die vooral bestond uit mijnenvegers en korvetten. De hoogzee-mijnenveger *Adrien de Gerlache* (ex *HMS Liberty*) werd in 1949 verworven.

De mijnenveger Adrien de Gerlache

Ter gelegenheid van de Gentse Floraliën van 1950 bracht dit schip een bezoek aan de Gentse haven om de festiviteiten meer luister bij te zetten, wat voor de havendienst aanleiding was om een huldepenning uit te reiken (zie bijlage). Het stadsbestuur besloot bovendien om het peterschap van de *Adrien de Gerlache* op zich te nemen. Dit gebeurde met een plechtigheid aan boord op 25 april 1950. De stad liet hiervoor een herdenkingsplaat vervaardigen, die op de commandobrug van de mijnenveger werd bevestigd, en de *Royal Sailing Club* schonk een volledig uitgeruste bibliotheek.

Bij de plechtigheden ter gelegenheid van de Gentse Floraliën van 1960 werd de door Gent gepatroneerde *Adrien de Gerlache* door de Minister van Landsverdediging vanzelfsprekend opnieuw aangeduid om de Belgische Zee-macht te vertegenwoordigen. De havendienst reikte er ook nu een huldepenning (nr. 39) aan uit. Tijdens een ontvangst die op 27 april 1960 plaatsvond aan boord van het schip, overhandigde de stadssecretaris bovendien een medaille van verdienste en beloofde hij – als bijzonder geschenk en als aandenken aan de tiende verjaardag van het peterschap – een speciaal kenteken aan bevelhebber Lentecker, de officieren en manschappen. Ieder bemanningslid kreeg daarenboven een pakje sigaretten.

40. Medaille van verdienste, aan de *Adrien de Gerlache*, 1960

Als nr. 37, maar met een andere ingegraveerde opdracht op de keerzijde, waarvan de exacte bewoordingen niet zijn gekend.

Rond.

Bronz – ca. 70 mm Ø – niet teruggevonden.

Medailleur: Carl De Cock.

Zoals gewenst door commandant Lentecker, zouden de kentekens de getrouwe weergave zijn van het schild van de Stad Gent dat op de gedenkplaat op de commandobrug voorkwam. Op 11 juni 1960 diende de firma Mauquoy-Tramaux er een prijsofferte voor in ^{50/}, en de bestelling volgde reeds enkele dagen later. Men koos voor kentekens met een veiligheidsspeld, waarvan 400 exemplaren werden besteld. Op 5 augustus zond de firma Mauquoy een model zonder speld, dat zich nog steeds in het archief van de havendienst bevindt. Deze laatste was hiermee niet helemaal tevreden en vroeg om een betere afwerking, met een geel geëmailleerde kroon. De kentekens dienden ook verpakt te worden in cellofaan zakjes met de opdruk "«ADRIEN de GERLACHE» Aangenomen door de STAD GENT".

Schaal: 2/1

41. Kentekens voor de bemanning van de *Adrien de Gerlache*, z.j. (1960)
- Vz. Een schild met het wapen van Gent; de tong en klauwen van de leeuw zijn rood geëmailleerd, het veld zwart en het halssnoer met kruis en een deel van de kroon geel; boven het schild, een recht-hoekige band met het opschrift A. de GERLACHE op een zwart geëmailleerde achtergrond; rechts, links en onderaan is dit geheel afgezoomd met een dwars gearceerde band; onderaan, langs deze band, een banderol met het opschrift HOV ENDE TROV op een zwart geëmailleerde achtergrond.
- Kz. Effen, met een horizontale veiligheidsspel.
- Schildvormig.
- Verzilverd – 400 exemplaren – 26,5 x 19,7 mm.
- Atelier: Mauquoy-Tramaux en C°.

Na de levering van de kentekens werden door de stadsdiensten 178 van de 400 exemplaren van onvoldoende kwaliteit bevonden en teruggestuurd. Deze werden later door de firma Mauquoy vervangen.

De *Adrien de Gerlache* werd in 1969 uit de vaart genomen en ontmanteld.

Inhuldiging van de nieuwe zeesluis te Terneuzen (1968)

Na de Tweede Wereldoorlog beleefde Gent niet dezelfde heropleving als na Wereldoorlog I. Dit was enerzijds te wijten aan de ernstige stagnatie van de Gentse textielindustrie, maar anderzijds ook aan de te beperkte toegankelijkheid van de haven. De capaciteit van de Westsluis was, met 10.000 ton, totaal ontoereikend om de grote tankers en bulkschepen van de nieuwe generatie te versassen. Om dit probleem op te lossen werden bilaterale besprekingen met Nederland opgestart, die op 20 juni 1960 uitmondde in een verdrag. Dit voorzag in de rechtekking en verbreding van het kanaal op Bel-

gische bodem tot 200 meter op de waterlijn en 68 meter op de bodem, de uitdieping ervan over de hele lengte tot 13,5 meter en de bouw van een nieuwe zeesluis en een nieuwe binnenscheepvaartsluis in Terneuzen. Op aandringen van Gent werd deze overeenkomst in juni 1967 nog gewijzigd: de waterdiepte van de zeesluis werd ook op 13,5 meter gebracht, zodat schepen van 60.000 tot 70.000 ton konden worden versast, en het kanaal zou ook op Nederlands grondgebied verbreed worden.

Teneinde deze grote schepen te kunnen ontvangen, werden in de Gentse haven de graafwerken aan het Sifferdok hernomen; het dok werd speciaal uitgerust voor de behandeling van stuk- en bulkgoederen en voor de vestiging van de nodige bedrijven, en tegen eind 1967 kon men de scheepvaart hier 5 km nieuwe kaaien aanbieden. Ten behoeve van de olieraffinaderij Texaco Belgium werd bovendien een speciaal dok gebouwd, bestemd voor petroleumproducten.

Graafwerken aan de nieuwe sluisen

Op 19 december 1968 werden met veel luister en in aanwezigheid van de Nederlandse koningin Juliana en de Belgische koning Boudewijn het verbreed en verdiept kanaal, de nieuwe zeesluis, het Sifferdok en het Petroleumdok officieel in gebruik genomen ^{51/}. Een speciale commissie voor feestelijkheden, met daarin vertegenwoordigers van de stad, de provincie en de havendienst, had de nodige voorbereidingen getroffen en ook voorzien in de uitgifte van een speciale postzegel en de aanmaak van 600 siertegels voor de genodigden ^{52/}. De postzegel, gedrukt op 2.750.000 exemplaren, werd

ontworpen door Herman Verbaere en de siertegels door het Hoger Instituut voor Grafisch Onderwijs^{53/}.

*Postzegel met speciale afstempeling
(Stadsarchief Gent, reeks XXI nr. 756)*

De inhuldigingsplechtigheid startte in Terneuzen, waar de vorsten op de middag de nieuwe zeesluis in werking stelden.

Het hoge gezelschap reisde vervolgens per boot tot aan Sidmar, en van daar per auto via de Kennedy-laan naar het Gentse stadhuis voor een plechtige ontvangst door de burgemeester om 15 uur. Na een welkomstwoord overhandigde deze laatste aan koning Boudewijn een keramiekbord met een polychrome voorstelling van de Gentse Maagd, terwijl koningin Juliana bedacht werd met een tafelloper in oude kant die *Oud Vlaanderen Gent* voorstelde^{54/}. Om 15.30 uur volgde nog een receptie en de feestelijkheden werden om 18 uur afgesloten met een vuurwerk van de firma Van Cleemput op de Graslei.

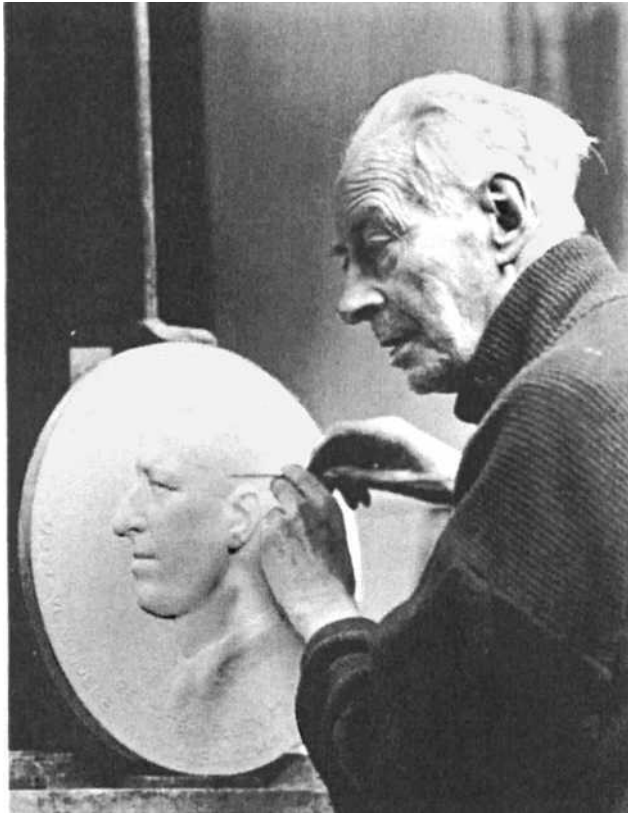

Koning Boudewijn stelt de nieuwe sluis in werking

De ontvangst op het Gentse stadhuis

Tijdens haar zitting van 28 juni 1968 had de feestcommissie besloten om aan de genodigden een siertegel te overhandigen in plaats van een medaille. Het provinciebestuur besloot dan maar op eigen houtje een penning te laten slaan. Beeldhouwer Gustaaf Van den Meersche werd aangesproken om het ontwerp te creëren en kon beschikken over foto's van de beide vorsten om de portretten op voor- en keerzijde te modelleren ^{55/}.

Gustaaf Van den Meersche werkt aan de beeltenis van Koning Boudewijn

De aanmaak werd toevertrouwd aan de Brusselse firma Fonson. Door een gelukkig toeval zijn de archieven van de laatste jaren van deze firma bewaard gebleven, zodat we deze realisatie in detail kunnen volgen. Omdat de penningen niet meer tijdig klaar konden zijn voor de inhuldigingsplechtigheid, werd besloten om ze op een later tijdstip als herinnering aan de vorsten en de genodigden over te maken. De oorspronkelijke bestelling betrof 500 bronzen exemplaren en twee gouden, één voor elk van de vorsten. Omdat men er echter niet in slaagde om te kiezen welke zijde van die gouden medaille (met andere woorden welk portret) zichtbaar zou zijn in het schrijn dat er voor was voorzien, besliste men om zowel voor Boudewijn als voor Juliana twee gouden exemplaren te bestellen ^{56/}. Deze gouden pennin-

gen waren klaar op 12 september 1969 en de bronzen op 17 oktober ^{57/}. Een delegatie van de Bestendige Deputatie bracht op 19 november een bezoek aan koning Boudewijn en aan koningin Juliana om de medailles te overhandigen. De bijhorende lederen schrijnen droegen het wapenschild van de Provincie Oost-Vlaanderen in goudopdruk. Voor de 13 bronzen exemplaren die bestemd waren voor de Provicieraadsleden werd een schrijn in simili-leder besteld met dezelfde goudopdruk. De overige bronzen penningen werden aangetekend verzonden naar de genodigden op de opening van 19 december 1968.

42. Gedenkpenning van het provinciebestuur, 1968 (1969)

Vz. Hoofd van koning Boudewijn naar links; eronder, in twee lijnen die de rand volgen, GENT-TERNEUZEN 1968 / OOST-VLAANDEREN AAN Z.M. BOUDEWIJN KONING DER BELGEN; bovenaan rechts, langs de rand, G VAN DEN MEERSCHE (verzonken).

Kz. Hoofd van koningin Juliana naar links; eronder, in twee lijnen die de rand volgen, TERNEUZEN-GENT 1968 / OOST-VLAANDEREN AAN H.M. JULIANA · KONINGIN DER NEDERLANDEN; bovenaan rechts, langs de rand, G VAN DEN MEERSCHE (verzonken).

Op de rand is FONSON ingeslagen.

Rond.

Goud – 4 exemplaren.

Brons – 500 exemplaren – 69,5 mm Ø.

Medailleur: Gustaaf Van den Meersche.

Atelier: Fonson.

150ste verjaardag van de inhuldiging van het kanaal Gent-Terneuzen (1977)

Ter gelegenheid van de honderdvijftigste verjaardag van de inhuldiging van het kanaal Gent-Terneuzen werden grote feestelijkheden op het getouw gezet, waarbij zowel België als Nederland betrokken waren. Op verschillende locaties gingen allerlei sportwedstrijden, muzikfestivals, tentoonstellingen, concerten, vuurwerken, een ballonwedstrijd, een boottocht en een reuzenstoet door. Het eerste luik nam een aanvang op 20 augustus in Gent (met een tentoonstelling over de geschiedenis van de Haven en een bloementapijt op de Kouter) en liep er door tot 30 september. Vervolgens kon men terecht in Sas van Gent (van 3 tot 9 september) en in Zelzate (van 9 tot 17 september). Terneuzen kwam als laatste aan de beurt (van 17 september tot 1 oktober), met o.m. de ingebruikname van de binnenvaart-sluis door een vloot van een hondertal kleinere schepen en een klank- en lichtspel als afsluiter ^{58/}.

Net zoals voor de inhuldiging van de zeesluis in 1968 werd ook voor deze verjaardagsfeesten een siertegel uitgegeven:

Siertegel uitgegeven door het Gentse stadsbestuur

Er werden ook gedenkpenningen vervaardigd. Dit initiatief ging echter niet uit van een officiële instantie (stad, provincie of havendienst) maar was een zuiver commerciële aangelegenheid. Het stond wel onder de bescherming van de stad, via een comité dat was samengesteld uit vertegenwoordigers van het stadsbestuur en van de havengebruikers. De penningen waren verkrijgbaar via voorintekening bij de firma *Numismatic International Belgium*, Frère Orbanlaan 409, te Gent. Een publiciteitsfolder uit de tijd vermeldt: "*Het gaat hier om een sterk gelimiteerde uitgave voor verzamelaars, welke tot stand is gekomen onder impuls van havenkapitein De Wilde en schepen Ackerman*". De uitdrukking "sterk gelimiteerde uitgave" moet wel met een korreltje zout genomen worden, gelet op de aanzienlijke oplages. De folder preciseert de volgende slagaantallen en uitgifteprijsen :

goud	–	750/1000	–	23 mm Ø	–	10 g	–	3.000 ex.	–	2.950 BF
goud	–	750/1000	–	50 mm Ø	–	96 g	–	100 ex.	–	29.950 BF
zilver	–	925/1000	–	50 mm Ø	–	74 g	–	1.000 ex.	–	1.200 BF
brons	–		–	50 mm Ø	–		–	2.000 ex.	–	350 BF

Of er werkelijk zoveel penningen besteld, en dus vervaardigd werden, is niet geweten.

43. Commerciële penning (groot formaat), 1977

Vz. Rechts in het veld zit de Gentse maagd, met lang haar, een muurkroon en een lang kleed met korte pofmouwen, in driekwart zijaanzicht naar links op een grasveld; in haar geheven rechterhand houdt ze een speer waaraan een lange omkrullende wimpel met het opschrift S.P.Q.G. is bevestigd; haar linkerarm rust op een groot schild met het wapen van Gent; links van haar leunt een leeuw met zijn voorpoten op haar rechterdij; achter beide staat een boogvormige afsluiting van verticale puntige planken; links in het veld vaart een zeeschip in driekwart vooraanzicht naar links; onder het schip, 1827 / 1977; rondom, een getande boord.

Kz. KANAAL / VAN / NEUZEN OP GENT / GEOPEND / DEN XVIII NOV: / MDCCCXXVII / —————; dit opschrift wordt omgeven door een krans van twee lauriertakken, die onderaan door een bloem samengehouden worden; bovenaan, tussen de uiteinden van de krans, eenzelfde bloem; rondom, een getande boord.

Rond.

Goud – 50,0 mm Ø – geslagen met gepolijste stempels ^{59/}.

Zilver – 50,0 mm Ø ^{60/}.

Brons – 50,0 mm Ø ^{61/}.

Graveur : Rodier (Parijs).

Atelier : *Monnaie de Paris*.

44. Commerciële penning (klein formaat), 1977

Vz. Als van nr. 43.

Kz. Als van nr. 43, maar met een merkteken voor het gehalte (een 3 boven een gevleugelde O) boven de bloem die de lauriertakken samenhoudt.

Rond.

Goud – 23,0 mm Ø – geslagen met gepolijste stempels ^{62/}.

Graveur : Rodier (Parijs).

Atelier : *Monnaie de Paris*.

Hiermee eindigt de opsomming van de penningen die de leidraad vormen voor de geschiedenis van het kanaal Gent-Terneuzen en van de Gentse Ha-

ven. Voor de volledigheid van deze studie past het echter om ook een aantal numismatische objecten te bespreken die verbonden zijn met de haven, zij het niet met welbepaalde gebeurtenissen.

ANDERE NUMISMATISCHE OBJECTEN IN VERBAND MET DE HAVEN

Kenteken van havenmeester tijdens de Hollandse periode (1818-1830)

Alle burgemeesters van de kleine en middelgrote gemeenten in het Koninkrijk der Nederlanden ontvingen tijdens de regeringsperiode van Willem I een penning als ambtsteken. Voor de burgemeesters van de kleine gemeenten waren ze uit verguld koper vervaardigd, en voor die van de grotere gemeenten uit zilver. Er werd hiervoor gebruik gemaakt van de prijs- en beloningspenning die in 1818 door Jouvenel in opdracht van Willem I werd ontworpen. Op de keerzijde werd de naam van de desbetreffende gemeente ingegraveerd. Ook de havenmeester van Gent blijkt over een dergelijke penning te hebben beschikt ⁶³.

45. Kenteken van havenmeester, z.j.(1818)

Vz. Een gekroond schild met het wapen van het koninkrijk der Nederlanden wordt gehouden door twee gekroonde leeuwen; de leeuwen staan op een banderol met omkrullende uiteinden en met het devies JE MAINTIENDRAI; onderaan, langs de rand, JOUVENEL (links) en BRUX. (rechts); rondom, een geprofileerde boord.

Kz. Effen veld, omsloten door een krans van een eikentak en een lau-riertak die onderaan door middel van een lint zijn samengestrikt; rondom, een geprofileerde boord; in het veld is HAVEN / MEES-TER / TE / GENT gegraveerd.

Rond, met een dwars geplaatst rond draagoog..

Verguld koper – 35,2 mm Ø.

Identificatieteken voor de gecommisioneerde stukwerkers

De Gentse stukwerkerscorporatie dankte haar ontstaan mede aan het feit dat de schepenen in 1336 via een lening de oprichting van talrijke neringen

financieel steunden. Daardoor kon de *Generaliteyt van Cooplleden* circa 1338 haar havenarbeiders (of stukwerkers) definitief aanstellen. Op het einde van de 17^e eeuw kreeg de corporatie – die een monopolie had op het laden en lossen van schepen binnen Gent – een eigen reglement en bestuur (met een deken, twee of drie gezworenen en een ontvanger), en een *Camer*, die gelegen was aan de Lieve. De 24 stukwerkers waren toen bedrijvig aan de Lieve, Leie, Schelde, Sassevaart en Brugsevaart. Vanaf 1729 vielen de stukwerkers als korps onder de bevoegdheid van de dan opgerichte *camer van commercie*.

Na de aanhechting van onze gewesten bij Frankrijk in 1794 werden alle privileges afgeschafte en kon een koopman zich voor het laden en lossen van zijn waren wenden tot wie hij wilde. Daardoor boetten de stukwerkers veel aan belang in, maar konden de gemeentelijke octrooirechten ook veel gemakkelijker ontdoken worden. Het stadsbestuur reageerde hier tegen met het reglement van 1 Frimare XI (22 november 1802) dat korpsen voor het behandelen van goederen oprichtte; deze werden geleid door een ontvanger die het werk verdeelde en rechtstreeks onder het bevel van de directeur van het octrooi stond. Eén van deze korpsen was de stukwerkers-corporatie, die daardoor als zelfstandige entiteit ophield te bestaan en als *Gecommissioneerde stukwerkers* onder de voogdij van het stadsbestuur kwam te staan. Het pakhuis op de Koornmarkt werd het nieuw lokaal. Op 14 Floréal XIII werd het intern bestuur van het korps toevertrouwd aan een deken, en in 1807 werd na ongeregelheden op elke kade een suppoost aangesteld om de orde te bewaren.

Nieuwjaarskaart uit 1877 van de Gecommissioneerde stukwerkers

In 1825 telde het korps 40 leden en werd verhuisd naar een nieuw lokaal op de hoek van de Koornlei en het Pensstraatje. Op 24 september van dat jaar werd een nieuw reglement ingevoerd. Dit schreef in artikel 2 het gebruik van een identificatieteken voor: "In de uytoeffening van hunnen dienst zullen zy aen den linken erm draegen eene kopere plaet met het opschrift: Stukwerker en den N° van inschrijving op de Lyst des Associatie op pene van eene boete van eenen Gulden."

46. Identificatieteken voor gecommissioneerde stukwerkers, z.j. (1825)
 Vz. GECOMMISSIONNEERDE / STUKWERKER / N^o (nummer) / G E N T
 (de eerste en de laatste regel volgen de rand).
 Kz. Effen.
 Gebogen ovaal, met rechts en links een langwerpige opening, waarin langs elke kant een lederen riem is bevestigd (links met een gesp).
 Koper – 100 x 75 mm.
 M. BROECKHOVE, p. 39 & 41.

Vanaf 1840 kregen de *Gecommissioneerde stukwerkers* concurrentie van het *Nieuw Korps der Stukwerkers*, dat zijn lokaal had op de benedenverdieping van het Vrij Schippershuis aan de Graslei en goedkopere tarieven aanrekende dan deze die door het stadsbestuur waren vastgelegd. Het *Oud Korps* kwam daardoor in financiële moeilijkheden, tot de beide op 12 december 1849 samensmolten onder de benaming *Stukwerkers*.

In 1860 werden de gemeentelijke octrooirechten afgeschaft, waarna het stadsbestuur zich niet langer met het korps stukwerkers inliet. Het werd opnieuw een zelfstandige maatschappij, waarvan de leden door het te betalen inkomrecht de vennoten en eigenaars waren. Door de modernisering van het kanaal Gent-Terneuzen en van de haven nam de scheepsactiviteit snel toe. Als gevolg daarvan steeg het ledenaantal gestaag en verhuisde het korps in 1870 naar een nieuwbouw op het Stapelplein. In 1876 stopte de

laatste activiteit aan de Gras- en de Korenlei en werd enkel nog gewerkt aan het Handelsdok.

In 1878 blijken de stukwerkers ook losse arbeiders (*vremden*) aan te werven. Deze stonden aan het ingangshek te wachten en naargelang van het beschikbaar werk werden ze voor een hele, een halve of een kwart dag in dienst genomen. Ze ontvingen na afloop een jeton en volgens de vorm ervan werden ze in het lokaal uitbetaald.

47. Jeton voor een hele dag werk
Niet teruggevonden.
M. BROECKHOVE, p. 84.

48. Jeton voor een halve dag werk
Niet teruggevonden.
M. BROECKHOVE, p. 84.

49. Jeton voor een kwart dag werk
Niet teruggevonden.
M. BROECKHOVE, p. 84.

In 1896 werd rechtspersoonlijkheid verworven via de oprichting van de samenwerkende maatschappij *S. V. De Stukwerkers* en werd het lokaal op het Stapelplein aangekocht. Door de immer toenemende havenbedrijvigheid ontstond grote nood aan stapelruimte en de stukwerkers speelden hierop in door zelf eigen magazijnen in te richten in de omgeving van de voorhaven en van het grootdok. De stukwerkers konden de Eerste Wereldoorlog overleven omdat ze als enige al het werk voor het Provinciaal Hulp- en Voedingskomiteit van Oost-Vlaanderen mochten uitvoeren, de enige havenactiviteit die nog restte. Na de oorlog volgde opnieuw een periode van grote bloei, tot de economische crisis vanaf 1931 de hoeveelheid te behandelen goederen sterk deed inkrimpen.

Bij zijn zeventigste verjaardag ging ontvanger Pieter Hendrick op rust. Dit werd op 6 mei 1928 gevierd in *Hôtel de la Paix* aan het Zuidstation met een banket, toespraken, geschenken en zang. Omdat de aan hem opgedragen gouden erepenning niet tijds beschikbaar was, werd die hem pas op 3 december opgespeld door volksvertegenwoordiger en havenscheper Siffer.

50. Erepennig, opgedragen aan Pieter Hendrick
Goud – niet teruggevonden.
M. BROECKHOVE, p. 107.

De crisis belette niet dat het 600-jarig bestaan op 22 oktober 1938 werd gevierd met een feestmaal in Sint-Jorishof. Na de Tweede Wereldoorlog kreeg de Stukwerkers een grote aanvoer van kunstmest te verwerken (waarvoor ze een opslagplaats aan het Sifferdok bouwde), van hout voor de papierfabrieken van Langerbrugge en van schroot. Voor deze trafieken werd geïnvesteerd in de modernste mechanische hulpmiddelen voor het lossen, wat

het begin was van de steeds verder doorgedreven mechanisatie die tot op de dag van vandaag doorgaat. In 1948 werd de zusterfirma *N.V. Stukwerkers Havenbedrijf* gesticht en in 1965 de *N.V. Algemene Houtbehandelingen*. In 1981 werden ruimere burelen betrokken op de Port-Arthurlaan.

Identificatieteken voor dokwerkers

Ook de dokwerkers, die door de stukwerkers werden tewerkgesteld, moesten gedurende een bepaalde periode een kenteken dragen tijdens het werk aan de dokken. Het metaal waaruit deze werden vervaardigd doet vermoeden dat ze tijdens één van beide wereldoorlogen in gebruik waren.

51. Identificatieteken voor dokwerkers, z.j.

Vz. DOKWERKER / P / N^o (gevolgd door een nummer) / een cijfer tussen twee siertekens / * GENT * (de eerste en de laatste regel volgen de rand).

Kz. Effen.

Ovaal, bovenaan en onderaan doorboord.

Zink – 82,4 x 63,3 mm.

De letter P boven het identificatienummer van de dokwerker ontbreekt op één van de teruggevonden exemplaren. Het cijfer eronder is steeds een 0 of een 2. De betekenis van deze letter en dit cijfer is niet gekend.

Enkele dokwerkers op de kade

BIJLAGE

Overzicht van de uitgereikte huldepenningen van de havendienst van Gent tussen 1946 en februari 1957

8/07/1946	1	Dhr. Carl De Cock: graveur
26/12/1946	1	Ocachar - steamer "Eriksborg" 100ste zeeschip met mijnhout in 1946
17/01/1947	2	Dhr. Vande Putte
15/03/1947	1	SS "Ienisely": Eerste Russische zeeschip
21/06/1947	1	Commodore Timmermans: Ontvangst Belgisch marinekorvet "Metro" P.F.57 in de droogdokken
30/06/1947	1	Dhr en Mevr Reyniers: Gouden bruiloft
28/07/1947	1	"Pavillion d' Or" 1947
17/11/1947	1	Dhr. Blondé: Bevordering tot Ridder in de Kroonorde
26/12/1947	1	Dhr. Priem: Bij op rust gaan
13/02/1948	1	Kapitein SS "Asturios" Aankomst met Engelse kolen
13/02/1948	1	Dhr. Spiers - Koleninvoerder Ronse Aankomst met Engelse kolen
13/02/1948	1	Dhr. Huntley - Koleninvoerder Newcastle Aankomst met Engelse kolen
13/02/1948	1	Dhr. Mermet - Directeur S.A. Kuhlmann Aankomst met Engelse kolen
24/09/1948	1	Kapt. t/z G.P. Küller - m/s "Vulkaan" Bezoek aan haven 24 tot 28 sept. 1948
24/09/1948	1	Lt. t/z M.R.P. 't Hart - m/s "Vulkaan" Bezoek aan haven 24 tot 28 sept. 1948
24/09/1948	1	Lt. t/z J.D. de Bon - m/s "Vulkaan" Bezoek aan haven 24 tot 28 sept. 1948
24/09/1948	1	Lt. t/z H.R. Wielmik - m/s "Vulkaan" Bezoek aan haven 24 tot 28 sept. 1948
24/09/1948	1	Lt. t/z R.W.A. Hopman - m/s "Vulkaan" Bezoek aan haven 24 tot 28 sept. 1948
10/11/1948	1	Bezoek destroyer "Bristol"
2/07/1949	1	Dhr. De Lesseps S. Morrison (Colonel US 17th Major Port) Bezoek Burgemeester New Orleans
22/09/1949	1	Bezoek destroyer "True Love"
16/12/1949	1	Agence Maritime Minne 75e verjaring bestaan der firma
6/01/1950	1	Dhr. Van Glabeke: Bij op rust gaan
11/02/1950	1	Dhr. Vande Putte: Bij op rust gaan
27/03/1950	1	Dhr. Jules Lalemant: 25 jarig bestaan C.B.M.
27/03/1950	1	Dhr. L. Lalemant: 25 jarig bestaan C.B.M.

21/04/1950	1	Bezoek Ms "Ernest G. Small"
21/04/1950	1	Bezoek Ms "Willem Van der Zaan"
21/04/1950	1	Belgische mijnenveger "Adrian de Gerlach"
27/04/1950	1	Franse adviesboot "Yser"
3/09/1951	1	Dhr. Leten - Royal Belgian Sailing Club, Huldeblijk
14/11/1951	1	Dhr. Gaston Claeys - Voorzitter bestendig Comité N.M.B.S., Huldeblijk
9/06/1951	1	Dhr. P. Vyane: Stichter en 25 jaar voorzitter "Groupement Produits Métallurgiques"
25/03/1953	1	Dhr. Creten: Oppensoenstelling C.E.P.G
26/08/1953	1	Dhr. Standaert: 25-jarig bestaan firma Boutmy & C°
23/08/1955	1	Mevr. Poulsen: 100-jarig bestaan firma De Baerdemaecker
23/11/1955	1	Dhr. J. Caveye: 40 jaar dienst bij Ocachar
11/02/1957	1	Dhr. Parlongue: Afscheid Ocachar
11/02/1957	1	Dhr. Hüge: Afscheid Ocachar

Stadsarchief Gent, reeks HA, nr. 284.

BIBLIOGRAFIE

- A. BRICHAUT, *Jetons de Numismates*, in *Revue belge de Numismatique*, 1883, p. 296-307 & pl. VIII.
- M. BROECKHOVE, *Zeven Eeuwen Stukwerkers*, Gent, 1985.
- P. CLAEYS, *Médailles Gantoises Modernes, 1792-1892*, Gent, 1909.
- J. COLPAERT, *De K.Y.C.G., een brokje geschiedenis*, in *Jaarboek Koninklijke Yacht Club Gent*, 1996.
- J. DECAVELE, *Honderdvijftig jaar kanaal Gent-Terneuzen*, Gent, 1977.
- J. DECAVELE & R. DE HERDT, *Gent op de wateren en naar de zee*, Gent, 1976.
- R. DE HERDT, *Gent: Havenstad*, Gent, 1995.
- R. DE HERDT, *Het kanaal Gent-Terneuzen: een afwateringskanaal wordt Gents industriële slagader*, in *Een stad in opbouw, Gent van 1540 tot de Wereldtentoonstelling van 1913*, Tielt, 1992.
- H. DE VRIES, *Wapens van de Nederlanden*, Amsterdam, z.j.
- J. DIRKS, *Beschrijving der Nederlandse of op Nederland en Nederlanders betrekking hebbende Penningen geslagen tusschen November 1813 en November 1863*, Haarlem, 1889-1894.
- A. DU MONCEAU DE BERGENDAEL, *Kamer der Volksvertegenwoordigers, Catalogus van de stukken der verzameling van munten en penning op 30 juni 1930*, Brussel, 1930.
- A. ELOY, V. MEILLANDER, F. VAN BOST, R. VAN DE WALLE, *Gentse Penningen, 1780-1980*, Gent, 1989.
- J. L. GUIOTH, *Graveurs en Médailles, Joseph-Pierre Braemt*, in *Revue belge de Numismatique*, 1853, p. 193-217
- J. L. GUIOTH, *Liste des Médailles, Monnaies, etc., frappées dans le Royaume des Pays-Bas de 1813 à 1830*, in *Revue belge de Numismatique*, 1848, p. 87-121 en 439-453.
- A.J. LANSEN, *Herdenkingpenning opening kanaal Gent-Terneuzen*, in *De Muntmeester, tijdschrift van de Diestse studiekering voor numismatiek*, jaargang 2, nr. 2, Diest, 1997.
- L. LIPPENS & A. VAN KEYMEULEN, *De medaille in België van 1951 tot 1976*, Brussel, 1980.

J. STRUBBE, *De Belgische Zeehavens*, Tielt, 1987.

H. TAYMANS, *Enkele numismatische herinneringen aan de familie Verbessem*, in *Jaarboek van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde*, 1999, p. 155-173.

H. TAYMANS, *Het kanaal Gent-Terneuzen*, in *De Muntmeester, tijdschrift van de Diestse studiekring voor numismatiek*, jaargang 2, nr. 4, Diest, 1997.

J. VAN HEESCH, *De Koning op 't ontbijt, Numismatische getuigenissen van Willem I's rondreis in de Zuidelijke Nederlanden in 1829*, in *Jaarboek van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde*, 2003-2004, p. 225-233.

E. WUYTS, *Wereldtentoonstelling Gent 1913 in metaal vereeuwigd*, Gent, 2000.

– , *Médaille et Industrie, Belgique XIXe – début du XXe siècle*, Collection Raoul Warocqué, Mariemont, 1991.

Gazette van Gent.

NOTEN

- ^{1/} Er bestaan exemplaren met een aangesoldeerd en dwars geplaatst draagoog, met een ring waaraan een oranje lintje is vastgeknoopt.
- ^{2/} J. VAN HEESCH, *op. cit.*, p. 227.
- ^{3/} *Gazette van Gent*, 28 & 31 mei en 2 juni 1829.
- ^{4/} A. BRICHAUT, *op. cit.*, p. 296-297 & Pl. VIII, 1.
- ^{5/} *Gazette van Gent*, 26 tot 29 mei en 5 en 6 juni 1879.
- ^{6/} *Gazette van Gent*, 7 september 1881, J. DECAVELE..., *op. cit.*, p. 22 en A. ELOY..., *op. cit.*, nr. C30.2.
- ^{7/} Stadsarchief Gent, reeks V, nr. 270.
- ^{8/} Edward Hoppe (Asbeck, 1837 – Sint-Gillis, 1890) startte zijn carrière in Düsseldorf, maar verhuisde in 1872 naar Brussel waar hij geregeld matrijzen graveerde voor de grote productiehuizen van penningen. Zijn bekendste werk is de penning voor het huwelijk van kroonprins Rudolf van Oostenrijk in 1881.
- ^{9/} *Gazette van Gent*, 13 & 14 november 1885.
- ^{10/} *Gazette van Gent*, 30-31 mei 1892.
- ^{11/} *Gazette van Gent*, 18, 25 & 26 juni 1892.
- ^{12/} *Gazette van Gent*, 13 december 1899.
- ^{13/} *Gazette van Gent*, 24 november 1908.
- ^{14/} *Gazette van Gent*, 26 november 1908.
- ^{15/} *Gazette van Gent*, 5 april 1909.
- ^{16/} *Gazette van Gent*, 7 april 1909.
- ^{17/} Van bij haar oprichting in 1904 ging het de *Yacht Club Gand* (Y.C.G.) voor de wind. Dit succes stelde de club echter voor grote praktische problemen. Het toenemend aantal boten had tot gevolg dat naar ruimer water diende uitgekeken te worden. Uiteindelijk stelde de stad een terrein ter beschikking op het schiereiland te Langerbrugge, waar met vereende krachten een botenstelplaats en clubhuis werden opgetrokken. Dit laatste werd feestelijk ingehuldigd op 7 juli 1907 (J. COL-PAERT, *op. cit.*, p. 3).

- ^{18/} *Gazette van Gent*, 9 & 12 oktober 1909.
- ^{19/} *Gazette van Gent*, 28 december 1911.
- ^{20/} *Gazette van Gent*, 4 januari 1912.
- ^{21/} *Gazette van Gent*, 9 juni 1913, A. ELOY..., *op. cit.*, nr. C79 en E. WUYTS, *op. cit.*, nr. D.4.2.1.
- ^{22/} De *Royal Sailing Club Gand* (R.S.C.G.) werd in 1870 opgericht met het *Heilig Huizeke* te Drongen als lokaal. Na interne moeilijkheden verlieten enkele zeilers de club en stichtten samen met enkele nergens aangesloten zeilers in 1904 de *Yacht Club Gand* (Y.C.G.) (J. COLPAERT, *op. cit.*, p. 3).
- ^{23/} E. WUYTS, *op. cit.*, nr. D.4.2.2.
- ^{24/} 585 op de gouden exemplaren en 990 op de zilveren.
- ^{25/} A. ELOY..., *op. cit.*, nr. C77, C78 en C80 en E. WUYTS, *op. cit.*, nr. D.4.3.2. en D.4.3.3.
- ^{26/} *Gazette van Gent*, 24 & 24 maart 1919.
- ^{27/} *Gazette van Gent*, 11 januari 1920.
- ^{28/} *Gazette van Gent*, 17 januari 1920.
- ^{29/} *Gazette van Gent*, 16 & 17 november 1922.
- ^{30/} In zitting van 3 mei 1927 werden door de leden van het Eeuwfeestcomité volgende sub-comités opgericht:
- I. Inrichting van een internationale Waterstoet
 - II. Waterfeesten voor de verschillende watersportverenigingen
 - III. Organisatie van een retrospectieve tentoonstelling in de grote Schouwburg
 - IV. Beloning van de havenarbeiders door een stoet en uitreiking van eretekens
 - V. Propaganda en richtbaarheidscomité
 - VI. Begroting
- (Stadsarchief Gent, reeks HA, nr. 87, dossier nr. 550)
- ^{31/} Stadsarchief Gent, reeks HA, nr. 87, brief van 23 september 1927.
- ^{32/} Stadsarchief Gent, reeks HA, nr. 87, brief van 29 april 1930.
- ^{33/} Aangekocht voor 200 gulden in de veiling Van der Dussen-Westerhof van 1, 2 en 3 december 1986 (lot nr. 1376).

- ^{34/} Roline Maria Wichers Wierdsma (° Franeker 1891 – † Domburg 1970) was grafica, leerlinge van onder andere Willem van Konijnenburg en woonde vanaf 1921 in Aagtekerke. Ze maakte veel gebruiksgrafiek, zoals ex-librissen, postzegels en penningen (onder andere de Willem de Zwijgerpostzegel uit 1933).
- ^{35/} *Gazette van Gent*, 15, 16, 21, 28, 30 & 31 mei 1930 en Stadsarchief Gent, reeks HA, nr. 87.
- ^{36/} Stadsarchief Gent, reeks XXI, nr. 282.
- ^{37/} Stadsarchief Gent, reeks HA, nr. 90, faktuur van 9 juli 1930 van graveur Gust Vanderstraeten, Steendam 12, aan het gemeentebestuur van Gent (Regie Haven) voor het aanbrengen van opdrachten op 17 medailles.
- ^{38/} Stadsarchief Gent, reeks HA, nr. 90.
- ^{39/} Een kopie van de opdracht voor de inscripties op deze plaketten bevindt zich in het Gentse Stadsarchief (Stadsarchief Gent, reeks HA, nr. 90).
- ^{40/} Stadsarchief Gent, reeks XXI, nr. 282.
- ^{41/} Stadsarchief Gent, reeks XXI, nr. 282, overzicht van de uitgereikte medailles tussen 1933 en februari 1949.
- ^{42/} Stadsarchief Gent, reeks HA, nr. 284.
- ^{43/} De heer George De Raeve, voorzitter van de *N.V. Stukwerkers Havenbedrijf* ontving deze medaille op 30 juni 1961 bij de inhuldiging van een nieuwe loods van de firma (M. BROECKHOVE, *op. cit.*, p. 122).
- ^{44/} A. ELOY., *op. cit.*, nr. C103.2.
- ^{45/} Een kopie van de opdracht voor de inscripties op deze plaketten bevindt zich in het Gentse Stadsarchief (Stadsarchief Gent, reeks XXI, nr. 282).
- ^{46/} Stadsarchief Gent, reeks XXI, nr. 282
- ^{47/} Het betreft hier een penning die uitgegeven werd ter gelegenheid van de vernieuwing van Klokke Roeland en de viering van duizend jaar Gent Handelsstad (H. TAYMANS, *Het numismatisch oeuvre van Jan Anteunis*, in *Jaarboek van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde*, 2003-2004, p. 107-154, nr. 3).
- ^{48/} Stadsarchief Gent, reeks HA, nr. 284, brief van 4 juli 1958.

- ^{49/} Stadsarchief Gent, reeks HA, nr. 40.
- ^{50/} Stadsarchief Gent, reeks HA, nr. 302.
- ^{51/} R. DE HERDT, *op. cit.*, blz.37-38.
- ^{52/} Stadsarchief Gent, reeks XXI, nr. 756.
- ^{53/} De kostprijs van de 600 tegels bedroeg 39.114 frank.
- ^{54/} Het geschenk voor de koning, met zijn schrijn van ebbenhout, kostte 15.375 frank en dat voor de koningin 42.144 frank; ze werden respectievelijk geleverd door kunsthandel Eigen Schoon, Mageleinstraat 21, Gent en door De Jonghe-Lanckman, Dendermondsesteenweg 58, Aalst (Stadsarchief Gent, reeks XXI, nr. 756).
- ^{55/} Provinciaal archief KAB, nr. 204.
- ^{56/} De uiteindelijke kostprijs bedroeg:
- 28.000 frank voor elk van de vier gouden exemplaren;
 - 2.700 frank per stuk voor de lederen schrijnen voor de vorsten;
 - 142 frank per stuk voor de bronzen exemplaren, met een korting van 10 %.
- Deze laatste werden geleverd in kartonnen doosjes, maar voor 13 ervan werd een simili-lederen etui besteld, bestemd voor de provincieraadsleden. Verder kostte het graveren van de matrijzen 17.000 frank en het maken van twee bronzen afgietsels 10.000 frank + 1.360 frank voor het patineren.
(Briefwisseling en offertes uit het archief van de firma Fonson).
- ^{57/} Briefwisseling uit het archief Fonson.
- ^{58/} Stadsarchief Gent, reeks HA, nr. 87.
- ^{59/} Op de rand zijn 1977, een 3 boven een gevleugelde O (als merkteken voor het gehalte) en een nummer ingeslagen. Een exemplaar in de verzameling van het Gentse Stadsmuseum, STAM draagt het nummer 33 (Bijlokecollectie inv. nr. N.A.77-4-4/4).
- ^{60/} Op de rand zijn 1977 en een 1 boven een gevleugelde A (als merkteken voor het gehalte) ingeslagen.
- ^{61/} Op de rand zijn 1977, een hoorn des overvloeds en BRONZE of BR ingeslagen. Sommige exemplaren bevinden zich nog in het origineel blauw doosje uit karton, dat onderaan voorzien is van een zelfklever met de vermelding "NUMISMATIC / International Belgium / Frère Orbanlaan 409 / B-9000 Gent / Tel. 091/25.68.66".

- ^{62/} Op de voorzijde van de meeste exemplaren is in de afsnede een nummer ingeslagen. Een exemplaar in een privé-verzameling, met het nummer 236, bevindt zich in het origineel schrijntje uit witte kunststof dat binnenin op het deksel voorzien is van de opdruk MONNAIE DE PARIS en onderaan van een zelfklever met de vermelding “NUMISMATIC / International Belgium / Frère Orbanlaan 409 / B-9000 Gent / Tel. 091/25.68.66”. Een ander exemplaar in de verzameling van het Gentse Stadsmuseum, STAM draagt het nummer 149 (Bijlokecollectie inv. nr. N.A.77-4-3/4). Een derde exemplaar, in een privé-verzameling, draagt geen nummer.
- ^{63/} J.L. GUIOTH, *op. cit.*, nr. 60, p. 99 en J. DIRKS, eerste deel, nr. 115, p. 106, PL. XV.